

1912

Spolok Slovákov z Bulharska

ROČENKA

Javork

ROČENKA

Spolku Slovákov z Bulharska

Javork

Bratislava

1992

V PAMÄTI STRIEDAJÚ SA ROKY

Neznámou úžľabinou pohli sa vozy predkov,
odvážne s pohľadom k nebesám šli.
Splynula nádej s vidinou a láskou,
keď mozoľnaté ruky lámanie chleba niesli.

Stránky pamäti, záznam striedania rokov,
podivné obrazy zvráskavených dlaní,
veľké nádeje minulosti túžob krokov,
zmeny majúce nároky na prašných cestách
k cieľu v ďalekej krajine, kde kvitnú ruže.

Znie tónina zúfalstva pamäti, dávneho času,
istota neistého volania omrvinky hlasu
aj príjemný tón drevenej zvonice
so srdcom domoviny, kde nad Tatrou sa blýska
a pole slovenským chlebom vonia.

Spomienka rozkolísala zvon vďaky,
za božie slovo v materinskej reči chrámu,
za prvé dotyky s napísaným slovom MAMA,
za otvorenie dverí vzdelávaniu dokorán
v krajine vlnobitia mora i víchrice Balkánu.

Panie učiteľky, páni učitelia - vďaka vám.

Bolí sme súdržní a svoji.
Jedni polia obrábali, iní kuli podkovy,
iní z dreva krásu vytvárali, domy stavali...
Ženy po každodennom zhone s tvárou od potu
nežnou rukou únavu striasali,
utreli slzu radosti či žiaľu
a izba zavoňala domovom.

Však cítime otlačky prachu na nohách
kropené kvapkami potu i slané slzy pamäti
na mŕtvych v ďalekej krajine pochovaných,
na hroby zarastené bodliakmi a trávou.

Ani vzdialenosť svetlo spomienok nezahasí.

Po búrke zlého času vojny,
keď Mať roztratených synov volala,
opäť pútnici putujúci svetom šli.
Splynula nová nádej s vierou a láskou,
lebo cesta za krajším kvetom viedla
do náručia domoviny.

Toto je naša zem, náš každodenný chlieb.
Človeče, spievaj.
A ten, kto život vníma v melanchólii
nech zamyslí sa a zdvihne ruky k nebesám,
lebo to nie je vina rodnej zeme.

14. januára 1992

Michal Adamík

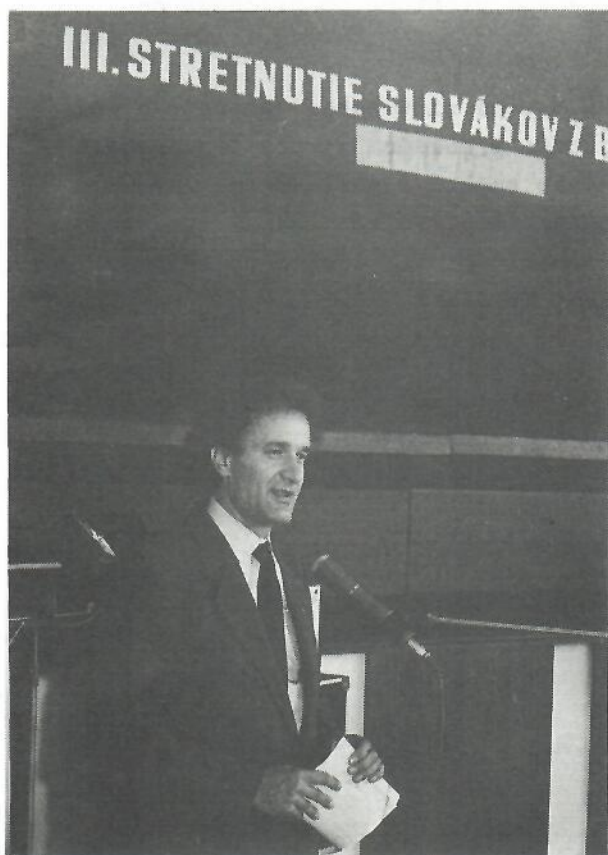
P o z d r a v S l o v á k o m z B u l h a r s k a

Jozef Markuš

Slovensko má svoje výrazné tradičné oblasti, ktoré predstavujú nielen z národopisného, ale aj z duchovného, kultúrneho a mentálneho hľadiska významnú vec - ide vlastne o užšiu vlasť a naozaj je iný Novohradčan, Šarišan, Tekovčan, Turčean, Trenčan, Bratislavčan, Zemplínčan, Gemerčan, Oravec, Kysučan, Zvolenčan, Spišiak. K týmto tradičným slovenským župám by sme mohli priradiť aj zahraničné štáty a krajiny, v ktorých Slováci žili a žijú. Iný je Slovák z Argentíny, iný Slovák z Kanady, iný Slovák z Bulharska a zase iný Slovák z Austrálie či z Nového Zélandu. Všetkých nás však spája slovenský duch, naša slovenskosť, naša spoločná národná kultúra.

Slovenskosť je však vlastnosť nie úzkoprsá, lež veľkodušná. Osobne som presvedčený, že vo vašom prípade si nijako nestojí v ceste Slovenskosť a láska k vašej druhej vlasti, k Bulharsku. Práve naopak a ja osobne som hrdý, že vaše srdcia sú dostatočne široké i dostatočne hlboké, aby tieto dve lásky do seba pojali.

Želám vášmu spolku všetko najlepšie - i to, aby mohol rozvíjať svoju činnosť naozaj slobodne, v suverénnej a demokratickej republike.

Jozef Markuš pri prejave na III. stretnutí krajanov z Bulharska

N a c e s t u ...

Vážení čitatelia, milí krajanovia,

už na našom vlaňajšom, v poradí už tretom krajanovom stretnutí sme Vás informovali o úmysle Výboru Spolku Slovákov z Bulharska vydávať spolkovú Ročenku. A vidíte, ani rok sa s rokom nestretol a slúbenú publikáciu držíte v rukách. Pozorne si ju prečítajte, v rukách poobracajte, pochváľte aj po-
haňte, povedzte nám, čo sa Vám pozdáva a čo by sme mali inak urobiť, aby sme našu Ročenku pozdvihli na vyššiu úroveň.

A teraz sa patrí povedať, čo vlastne chceme s Ročenkou našou. Cieľom nás všetkých, ktorí predloženú publikáciu považujeme za svoje dieťa, je - postupne uverejňovať všetky dostupné materiály (najrôznejšieho charakteru) o minulosti slovenskej menšinovej skupiny v Bulharsku. Využiť spomienky najstarších krajanov, ako aj ďalšie zdroje, ktoré nám pomôžu osvetliť našu minulosť, náš život tam v ďalekej "Bugárskej", ako aj niektoré stránky nášho života po návrate vo vlasti.

V Ročenke budeme uverejňovať príspevky k našim dejinám, čo-to povieme o našich zvykoch, piesňach, nezabudneme ani na články o menšinovom školstve v Bulharsku, bokom neostane ani osvetová a ochotnícka činnosť, všimneme si aj život cirkevného zboru a pod. Nezabudneme ani na materiály o našom hospodárskom, sociálnom, kultúrnom a vzdelanostnom vzostupe po príchode do vlasti.

Ďalej chceme prinášať príspevky o činnosti Matice slovenskej, ktorej je náš spolok kolektívnym členom, a vôbec ku kľúčovým problémom života Slovenska. Primeraný priestor vyhradíme aj kronike nášho spolku a nezabudneme informovať o našich pravidelných krajanovských stretnutiach. Toľkoto aspoň stručne o našich zámeroch. Či sa nám tieto ciele podarí splniť, závisí vo veľkej miere aj od Vás, vážení čitatelia, milí naši krajanovia.

KAPITOLKY Z NAŠICH DEJÍN

P r í c h o d S l o v á k o v d o B u l h a r s k a

Štefan Zelenák

"Medzi bulharskými Slovákami nenájde sa ani jeden, čo by s určitostou vedel povedať, odkiaľ zo Slovenska sa vystaňovali jeho predkovia. Každý pochádza z Báčky, z Banátu, zo Sriemu, z Nadľaku alebo "presnejšie" z "Austrie".

Ján Michalko: Naši v Bulharsku . . .

Sťahovanie Slovákov z "Horného Uhorska" na Dolnú zem patrí k významným kapitolám našich národných dejín. Je len samozrejmé, že touto, pomerne zložitou otázkou sa tu nemienime podrobne zaoberať. Spomenieme ju len do tej miery, nakoľko je to potrebné, aby sme lepšie objasnili príčiny, okolnosti a dôsledky sťahovania Slovákov z niektorých dedín v Báčke, Banáte a Srieme do Bulharska koncom 19. a začiatkom 20. storočia.

Masové sťahovanie Slovákov z územia dnešného Slovenska do južnejších oblastí Uhorska umožnili predovšetkým vojenské víťazstvá Rakúska nad osmanskou ríšou v poslednej štvrtine 17. storočia (Viedeň 1683, Zenta 1697). Turci boli prinútení opustiť dovtedy obsadené časti Uhorska, Sedmohradsko, Chorvátsko a Slavóniu. Habsburské územné zisky v plnom rozsahu potvrdil mier podpísaný v Karlovciach. Ústup Turkov, porážka kuruckého povstania a podpísanie mieru v Szatmári (1711), ako aj veľmi významné hospodárske opatrenia viedenského dvora vytvorili priaznivé podmienky na uskutočnenie rozsiahlej kolonizácie spustošenej Dolnej zeme.

Nové možnosti využili predovšetkým poddaní z chudobných a neúrodných krajov Horného Uhorska, predovšetkým z Trenčianskej stolice, ďalej z Hontu, Novohradu, Gemera a niektorých oblastí východného Slovenska. Spomedzi hlavných príčin sťahovania Slovákov na Dolnú zem nám prichodí spomenúť najmä tieto: nedostatok pôdy a jej nízka výnosnosť; zvyšovanie poddanských povinností; živelné pohromy, ktoré postihovali rozsiahle oblasti a naostatok, ale nie na mieste poslednom, náboženský útlak nekatolíkov. Počiatky sťahovania Slovákov do "zasľúbenej zeme" sú historickými dokumentami doložené už za panovania Leopolda II., no masový charakter nadobudol tento pohyb predovšetkým za Márie Terézie a Jozefa II. Spočiatku sa kolonisti usadzovali v Komárňanskej, Novohradskej, Peštianskej, Hevešskej, Boršódskej a niektorých ďalších stolicích. Neskoršie sa sťahujú naši krajanovia z týchto oblastí do južnejšie položených stolíc, predovšetkým do Békešskej a Čanádskej stolice (v dnešnom juhovýchodnom

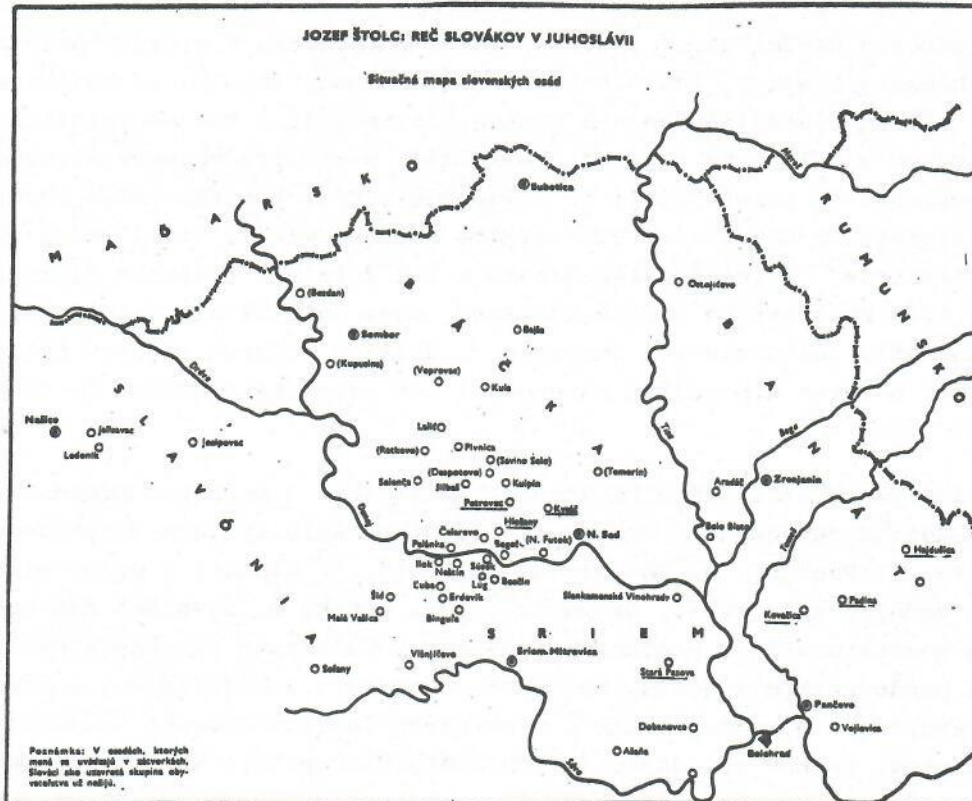
Maďarsku), ale aj ďalej do Báčky, Banátu a Srieemu) dnešná Vojvodina v Juhoslávii). Nemôžeme nespomenúť ani sťahovanie do Biharskej, Aradskej a Temešskej stolice v dnešnom Rumunsku, kde sa postupne stal najväčšou slovenskou enklávou Nadlak, ktorý, podobne ako ďalšie významné slovenské centrá na Dolnej zemi, vypúšťal svoje roje, ktoré zakladali ďalšie a ďalšie slovenské osady a dediny. A práve z týchto oblastí, no predovšetkým z Nadlaku a ďalších slovenských dedín v Báčke, Banáte a Srieeme začali sa Slováci koncom 19. storočia sťahovať ďalej do Bulharska, ktoré po vyhnaní Turkov ponúkalo nové možnosti. Áno, teraz to bola "Bugárska", ktorá vzbudzovala nové nádeje.

A práve tu sa natíska otázka: Čo umožnilo príchod Slovákov do spustošených oblastí severného Bulharska? Keďže sa touto otázkou nemienime podrobnejšie zaoberať o tom písal už J. Michalko a J. Hroziencičik, spomeňme aspoň niektoré fakty.

Priaznivé podmienky pre rozsiahlu vnútornú kolonizáciu i imigráciu Bulharov z cudziny vytvorilo najmä víťazstvo ruských vojsk nad armádou osmanskej ríše, čo umožnilo utvorenie samostatného bulharského štátu. Už veľmi skoro po jeho vzniku vydala bulharská vláda zákon o zaľudňovaní riedko obývaných oblastí, predovšetkým v severnom Bulharsku ("Zakon za zaseljavane na nezaseljenite zemli v Bălgarija" vydaný ešte r. 1880 kniežaťom Alexandrom Battenbergom). Tento zákon postupne novelizovali a pre našich krajanov mali veľký význam predovšetkým zákonné úpravy z roku 1885, ďalej v roku 1891 a z roku 1902. Tu treba upozorniť, že pôvodným cieľom týchto zákonov a ich ďalších úprav bolo predovšetkým prideliť pôdu tým bulharským občanom, ktorí žili v neúrodných podhorských a horských oblastiach, ako aj tých Bulharov, ktorí sa pred tureckou krutovládou uchýlili do susedných krajín. No napriek tomu možnosti, ktoré zákon ponúkal, využili aj Slováci z niektorých slovenských osád na Dolnej zemi.

Treba pripomenúť, že do Bulharska sa sťahovali predovšetkým slovenské rodiny z Báčky, Banátu a Srieemu a v oveľa menšej miere z ďalších oblastí Rakúsko-Uhorska. Ide v podstate o druhotnú kolonizáciu (nie sú spoľahlivé doklady o príchode prisťahovalcov priamo z územia dnešného Slovenska). Ak by sme mali uviesť aj dôvody, ktoré prinútili našich krajanov sťahovať sa do dalekej krajiny pre nich neznámej, na prvom mieste musíme uviesť dôvody hospodársko-sociálne (výrazná sociálna diferenciácia), nedostatok pracovných príležitostí (absencia väčších priemyselných centier) a samozrejme možnosti získania voľnej pôdy v Bulharsku. Náboženské dôvody pri tejto kolonizácii už nehrali významnejšiu úlohu.

Chýr o nových možnostiach v dalekej balkánskej krajine sa rýchlo rozniesol po slovenských dolnozemskej dedinách a osadách. Čo vážnejších spomedzi seba vybrali a poslali na výzvedy, a tí keď sa vrátili s dobrými správami, hneď sa viacerí rozhodli vydať sa čo najskôr do spustnutých končín neznámej krajiny.

Osady Slovákov v Báčke, Banáte a Srijeme
(Z publikácie: Jozef Štolc, Reč Slovákov v Juhoslávii)

Narýchlo popredali aj to málo, čo mali. Pobrali si len pluhy, brány, kosy a ďalšie čo potrebnejšie náradie, poniektorí aj drevené truhlice, najnevynutnejší "bútor" a pohli sa do "zasiúbenej zeme". Tí prví sa spúšťali na deregliach (osobitný druh dunajskej plte), po nich už viacerí išli na vozoch a poniektorí aj železnicou.

"Zasiúbená zem" ich neprijala práve najprívetivejšie. Dediny, na aké boli zvyknutí vo svojich starých domovoch, tu márne hľadali. Ba ani len domy v nich nenašli. Miesto nich len akési zo zeme máličko vyčnievajúce chatrče, tu ich volali zamníkmi, v ktorých bývali tunajší roľníci aj so zvieratmi. No pôda, tá sa im pozdávala: "môžbyť vydá bohatú úrodu" - uznanlivo krútili hlavami tí starší. No bola priveľmi spustnutá, zarastená burinou, kríkmi, rôznym chrastím.

Nuž čože, tým prvým neostávalo nič iné, len vysúkať rukávy, priprieť sa do roboty a čo najskôr ozubadiť čo ako "planý" osud. Aj sa tak za krátky čas stalo. Na tomto mieste nemôžeme nespomenúť trampoty prvých osadníkov s úradmi, spočiatku nie vždy prívetivé prijatie od svojich nových susedov, neúrodné roky, ako aj ďalšie ťažkosti, a ak to všetko zrátame, potom sa nemôžeme diviť, že viacerí sa pobrali naspäť do svojich pôvodných dedín. No väčšina ostala a začala meniť prostredie "dľa obrazu svého". (K trampotám prvých osadníkov sa ešte vrátíme v ďalších "kapitolkách z našich dejín".)

Teraz sa trochu vráťme tam, k úplným začiatkom pohybu našich krajanov do Bulharska a zároveň uveďme aspoň základné údaje o obciach, z ktorých prišli do tejto balkánskej krajiny. Ide o veľmi náročnú úlohu, lebo aj tí najstarší krajanovia z Podemu, Brašljanice a a Gornej Mitropoliji - tak sa volali nové sídla Slovákov v Bulharsku - sa už nepamätali, z ktorých oblastí Slovenska sa ich prapredkovia prisťahovali na Dolnú zem. "Hát, pamätám sa" - hovorí jeden z najstarších obyvateľov Brašljanice -, že spomínali starý otec, ako prišli z "Austrie". Približne tak ďaleko a tak detailne "siahala historická pamät" aj tých najstarších našich krajanov. Dnes už naši historici, jazykovedci, etnografi, folkloristi i odborníci z ďalších vedných odborov dali na tieto otázky pomerne uspokojivú odpoveď, i keď ešte stále ostáva čo-to neobjasnené.

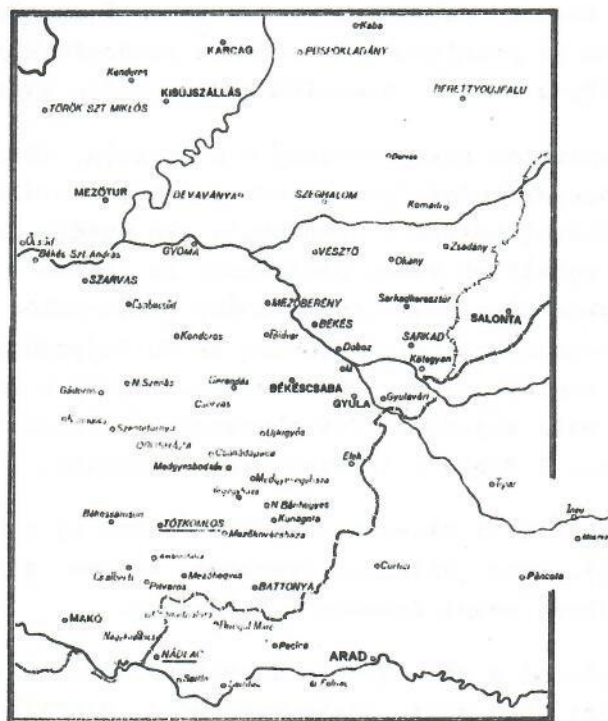
Dôkladná analýza historických dokumentov (rozsiahle a podnetné práce J. Sirkackého i dosiaľ neprekonaná monografia J. Michalka), výskumy jazykovedcov (J. Růžička, E. Paulíny, P. Ondrus, K. Palkovič, V. Blanár) i pracovníkov z ďalších vedných odborov (V. Gašparíková, J. Botík, S. Švehlák) nám umožňujú s istotou konštatovať, že predkovia Slovákov v Bulharsku sa prisťahovali na Dolnú zem predovšetkým z Hontu, Novohradu, Gemera a z Nitrianskej a Trenčianskej stolice a v menšej miere z niektorých ďalších oblastí Slovenska (Orava, Liptov, celkom zriedkavo z východného Slovenska). Na potvrdenie povedaného uveďme aspoň názor známeho slovenského jazykovedca V. Blanára, ktorý po druhej svetovej vojne robil nárečový výskum medzi našimi krajanmi. Aj tie potvrdzujú, že v nárečí Slovákov v Bulharsku prevažujú prvky novohradského a gemerského nárečia.

Vráťme sa teraz aspoň stručne k počiatkom sťahovania Slovákov do Bulharska. Jeho počiatky kladieme do prvej polovice 80. rokov minulého storočia. Už v roku 1880 vydalo sa 9 rodín z báčskej Padiny do Ruska. Do cieľa svojej zamýšľanej cesty však nedošli. Cestou sa zastavili v dedine Božurna, blízko nevelkého mesta Prokuple pri Niši. K nim sa o rok neskôr pridalo 25 padinských rodín rozhodnutých predsa len sa vystahovať do Ruska. Medzitým sa k nim dostal chýr o priaznivých podmienkach kolonizácie v Bulharsku. Sen o nekonečných žírnych ruských rovinách rýchlo odohnali a vydali sa do neznámej, no predsa len bližšej krajiny. A tak už v roku 1884 prvých päť rodín z Božurny (Mišo Mokran, Ondrej Benka, Paľo Pavlovič, Ján Hučka, Samo Hulkô) sa vydalo - pravdepodobne za aktívnej pomoci Samuela J. Zacheja - do Bulharska. Cieľom ich cesty bola nevelká dedina Mrtvica (dnes Podem), ležiaca asi 18 km severovýchodne od Plevena.

Prvým slovenským osadníkom prichodilo žiť medzi Gagauzmi a Cučelanmi, potomkami starých Kumánov. Osada vznikla len krátko po oslobodení Bulharska spod tureckého jarma a postupne sa do nej začali sťahovať Bulhari z Trácie a Macedónie, Rumunska a naši krajanovia. Ako vidíme, počiatky sťahovania našich krajanov do Bulharska boli viac než skromné.

Pravda, zvesti o tom, že "v Bugárskej" dávajú zem zdarma, sa rýchlo rozšírili po dolnozemsých dedinách a osadách. V tomto boli spočiatku najaktívnejší padinčania, ktorí sa poskladali na cestu dvom vyslancom, čo išli preveriť k svojim do Mrtvice, "či je baš pravda", že "tam dávajú zem". Bola to pravda, a tak sa hneď viacerí "hotovali tájst". Pohli sa viacerí, spočiatku najmä z Padiny, zväčša chudobní, no boli medzi nimi aj takí biedni "čo len svoje hábky do hromádky dali". Nečudo, že sa rozhodli "tajst". "Pome, horšie to nebude" - trpko konštatovali viacerí a vydali sa k neznámym diaľavám. K padinčanom sa postupne pridali aj Slováci z Kovačice, Hajdušice, Hertelandy, o poznanie menej rodín prišlo do Podemu zo Šándora a Klopotina.

V roku 1896 žilo už v Podeme 56 slovenských rodín. Niektorí, najmä tí prví, sa zmohli natoľko, že viaceré rodiny už vlastnili od 100 do 200 dekárov oráčiny (1 dekár = 10 árov), t.j. 1000 m²). V roku 1928 žilo v Podeme 276 Slovákov v 48 domoch a 61 samostatných rodinách (podľa V. Mllera, tamojšieho slovenského učiteľa).

Slovenské osady v okolí Békéscsaby a Nadlaku

Naši krajanovia sa postupne začali sťahovať z Dolnej zeme aj do Hornej Mitropoliji a Brašljanice. V roku 1898 začína veľký pohyb Slovákov z Nadlaku, v bývalej Čanádskej stolice. K tomuto pohybu sa pridali aj Slováci z Tótkomlóšu a Pitvaroša. Správy o nových možnostiach získať v Bulharsku zem sa k nim dostali od príbuzných a známych z Banátu a Báčky, ktorí si už zvykali v Bulharsku. Ďuro Hanko a Martin Ďuriš prišli ako prví prezvedieť, ako je to vlastne v Bulharsku s možnosťami získať zadarmo, alebo aspoň za "lacný groš

veľa zeme". O niekoľko týždňov sa už sťahovali prví Slováci z Nadlaku do Bulharska (Ondrej Lehotský, Ján Michalec, Ondrej Jančík a Ondrej Lóci z Pitvarošu). To bol začiatok rozsiahleho sťahovania krajanov z najväčšej slovenskej dediny v dnešnom Rumunsku, ktoré trvalo do roku 1906. Jednotlivé rodiny ešte aj po tomto prichádzajú, no už v žiadnom prípade nemôžeme hovoriť o masovom charaktere sťahovania do Bulharska.

Objasnenie pohybu z Nadlaku by si zaslúžilo aj väčší priestor, lebo ide o veľkú skupinu krajanov, ktorí sa z tejto známej slovenskej dediny prisťahovali do Gornej Mitropoliji (najviac Slovákov však prišlo do Bulharska z banátskej Padiny a usadili sa vo všetkých troch dedinách), kde pomerne dlho zaujímali po každej stránke dominantné postavenie. V Gornej Mitropoliji, tejto obci s najväčším počtom Slovákov, usadili sa, popri Nadlačanoch, aj Slováci z Padiny, Kovačice, Starej Pazovej, Hajdušice, Semleku a Tótkomlóša. O poznanie menej ich prišlo z Alberty, Kysáča, Hložian, Petrovca a Pustavásárhelyu.

Najmenej Slovákov sa usadilo v bulharsko-slovenskej obci Brašljanica. Príchod našich krajanov do tejto obce sa uskutočnil v tom istom čase ako už do spomínaných dvoch dedín. Aj sem sa prisťahovali krajanovia predovšetkým z Padiny, Bóľoviec, Kovačice, Imrišky a Líziky. Niekoľko rodín prišlo aj zo Šándora.

Vojvodovo je osobitnou kapitolou našej menšiny v Bulharsku. Išlo o miešanú česko-slovenskú dedinu. Neuveriteľné "pomery náboženské, sociálne a hospodárske Čechov usadených vo Svätej Helene v Rumunsku", ako uvádza Ján Michalko, prinútili aj ich, aby sa vydali po vzore padínčanov za lepším - do Bulharska. Prvé rodiny prišli do Vojvodova v roku 1897 a o tri roky neskôr je už v tejto osade 28 českých a 18 slovenských rodín. Slováci sa do Vojvodova sťahovali predovšetkým z Kovačice, Padiny, Pitvarošu, Pivnice, ale aj z Podemu a Gornej Mitropoliji. V roku 1934 malo Vojvodovo 798 obyvateľov, z nich 527 Čechov, 104 Slovákov, 148 Bulharov, 6 Srbov a 13 Rusov (J. Michalko).

Okrem uvedených štyroch obcí žili Slováci ešte roztrúsení aj v Sofii, Dolnom Ezereve (predtým Vajakjőj), Lome, Pišurke, Orechove, Rasove a niekoľko rodín žilo aj v Deli Ormansku (kraj medzi Šumenom a Ruščukom).

J. P. Dovál udáva v súvislosti s presídlením Slovákov do Československa po druhej svetovej vojne počet 2000 duší. Údaje uvedené J. Michalkom sa v podstate zhodujú s údajmi J. Svetoňa. (Tabuľku, ktorú uvádzame, spracoval J. Michalko a uverejnil v Našom národe, R.I. 1943, č. 4, s. 291-297.)

A teraz uveďme aspoň stručné charakteristiky dedín, z ktorých sa sťahovali Slováci do Bulharska. Už sme konštatovali, že najviac ich prišlo z banátskej Padiny. Obec pôvodne ležala na Vojenskej hranici a prví Slováci sa do nej nasťahovali v roku 1806. Prišli z Gemera, Novohradu, ale aj z Nitrianskej a Peštianskej stolice. O dva roky sa k nim pripojili ďalšie rodiny, a tak v roku 1818 v Padine bolo 1705 slovenských obyvateľov a roku 1900 tu už žilo 4090 Slovákov (96 % obyvateľstva). Padinčania sa usadili predovšetkým v Podeme, Gornej Mitropoliji a Brašljanici.

Prehľad o pohybe a počte Slovákov v Bulharsku (1943)

Roku	Mŕtvica		Gorna Mitropolija		Brašljanica		Vojvodovo		Pisurka		Orechovo		Dolno Ezerovo		Ro. tratení	Dovedna
	Príšlo	Odišlo	Príšlo	Odišlo	Príšlo	Odišlo	Príšlo	Odišlo	Príšlo	Odišlo	Príšlo	Odišlo	Príšlo	Odišlo		
1884	70	—														
1885-86	33	—														
1887-96	102	—														
1887-1900	5	—	268	—	206	29	118	—	45	—			220	—		
1901-1910	21	5	295	92	82	28	7	14	57	—			15	285		
1911-1926	8	16	13	291	16	41	—	34								
1927-1928	—	38	17	55	—	88	—	10								
1929-1935	—	7	—	56	6	8	5	2								
Sčítanie 31. XII. 1935	297		619		232		108		124		63		20		50	1513
Dnešný počet.	1) 338		1) 669		1) 232		115		133		68		26		54	1635

Kovačica je ďalšou banátskou dedinou, z ktorej sa odsťahovalo "drahne" Slovákov do Bulharska. Vznikla, podobne ako Padina, na Vojenskej hranici. Prví Slováci sem prišli v roku 1802 a o šesť rokov neskôr tu už žilo 170 rodín z Novohradu, Hontu, Gemera, ale aj z Peštianskej, Nitrianskej a Zvolenskej stolice. V roku 1900, v tejto rázovitej obci už narátali 1141 Slovákov (93 % obyvateľstva). Slováci z Kovačice sa usadili vo všetkých troch slovenských dedinách v Bulharsku.

Hajdušica je ďalšou z banátskych dedín, ktoré vypúšťali roje do Bulharska. Prví Slováci sa do tejto obce prisťahovali z Padiny a neskôr k nim pribudli aj nemecké a srbské rodiny. Roku 1829 tu už žilo 500 Slovákov a roku 1910 si slovenskú národnosť zapísalo 630 duší. Posledný údaj signalizuje úbytok spôsobený sťahovaním sa viacerých rodín do Bulharska (usadili sa v Gornej Mitropoliji a Podeme).

Do Starej Pazovej, tejto rázovitej obci v Srieme, sa prisťahovali prví Slováci už v roku 1770 a za nimi prichádzali ďalšie rodiny, predovšetkým z Novohradskej a Peštianskej stolice. Roku 1784 tu už žilo 1348 Slovákov evanjelikov a 426 pravoslávnych Srbov. Ešte aj v roku 1910 Slováci tvorili 83,86 % obyvateľstva. Niekoľko rodín sa prisťahovalo do Bulharska a osadilo sa v Gornej Mitropoliji.

Zo sriemskej dediny Bóľovce sa niekoľko rodín prisťahovalo do Brašljanice. Bóľovce založili roku 1832 a o 15 rokov prišlo do tejto dediny 40 pazovských rodín a k nim sa neskôr pripojili aj ďalší Slováci z Báčky a Banátu.

Podstatne menej rodín prišlo do Bulharska z inak známych dedín Kysáč a Hložany. Do báčskeho Kysáča prišli Slováci už roku 1773 a našli tu už starousadlíkov - Srbov a Rumunov. Neskôr sa prisťahovali ďalšie rodiny z Hontu, Novohradu, Liptova, Nitrianskej, Trenčianskej, Zvolenskej, Békešskej a Báčskej stolice.

Aj v ďalšej báčskej dedine Hložany žili pred príchodom Slovákov Srbi, no čoskoro získali výraznú prevahu Slováci. Prisťahovali sa sem z Hontu, Novohradu, Peštianskej, Zvolenskej, Gemerskej a Nitrianskej stolice. V roku 1880 tu žilo 2294 Slovákov a ešte aj v roku 1900 tvorili 99,4 % z obyvateľstva. Z týchto dvoch dedín prišlo len veľmi málo Slovákov do Bulharska a osadili sa v Hornej Mitropoliji.

Z Petrovca - centra vojvodinských Slovákov - prišlo do Bulharska len niekoľko duší a osadili sa v Hornej Mitropoliji. Prví Slováci sa do Petrovca prisťahovali už v roku 1745. Prví osadníci pochádzali z Novohradu, Hontu a neskôr sa k nim pripojili aj obyvatelia slovenských osád z Peštianskej stolice. Kroniky uvádzajú, že viacerí sa sem prisťahovali z Oravy, Liptova, Turca a niektorých dedín z okolia Zvolena. Ešte aj koncom 19. storočia Slováci tvorili 95-97 % z celkového počtu obyvateľov tejto najväčšej slovenskej obce v Báčke.

Už sme spomenuli, že popri Padinčanoch najviac Slovákov prišlo do Bulharska z Nadlaku (všetci sa spočiatku usadili v Hornej Mitropoliji). Záznamy o tejto, pokiaľ ide o zloženie obyvateľstva, zmiešanej obci, sú veľmi staré. Ako osada sa uvádza už v 14. storočí. Spočiatku tu bývali Srbi a Rumuni. Prví Slováci sa sem prisťahovali v roku 1802. Pochádzali z Berinčoku, Tótkomlóša, Sarvaša a predovšetkým z Békeščaby. Posilnili ich aj rodiny zo Zvolenskej a Novohradskej stolice. Už pred príchodom prvých Slovákov do Nadlaku začali ho opúšťať Srbi - hraničiar, ktorí aj tak "více ku zbroji, nežli ku pluhu navyknutí byvše". Už o štyri roky po príchode prvých Slovákov vyše tritisíc obyvateľov tejto obce sa hlásilo k slovenskej národnosti. Koncom 19. storočia sa výrazne zmenilo zloženie obyvateľstva. Popri Slovákoch tu žili Rumuni, Srbi, Nemci, Maďari a Židia. No aj tak ešte aj v roku 1910 je Nadlak obcou s najväčším počtom Slovákov na území dnešného Rumunska. Z celkového počtu 14 043 obyvateľov vyše osem tisíc sa hlásilo k slovenskej národnosti. Tento údaj je veľmi významný, lebo aj Nadlak, tak ako mnohé dolnozemske slovenské dediny, niekoľkokrát vypustil svoje roje. Veľa Nadlačanov našlo svoj nový domov v Pitvaroši, pomáhali zakladať Czanádalberti, Nagybánhegyes a posledný významnejší roj zamieril do severných oblastí Bulharska. Keď spomíname tieto pohyby z Nadlaku, nesmieme zabúdať ani na pustošivé morové epidémie (1831 a 1855), ktoré výrazne zdecimovali počet obyvateľov. Veď len počas tej prvej epidémie zomrelo 447 Slovákov.

Do Hornej Mitropoliji sa prisťahovalo aj niekoľko rodín z Tótkomlósu, ktorý ako významná dolnozemska osada bola majetkom Jána Hunyadyho, potom jeho manželky a neskôr ich syna kráľa Mateja. Prví slovenskí osadníci sem prišli už v roku 1746. Boli to väčšinou Novohradčania, Hontčania, Gemerčania, Zvolenčania,

Turčania a v menšej miere postupne prichádzali aj z ďalších oblastí Slovenska. O 30 rokov bolo v Kómlósi 450 domov, približne 700 rodín a 3468 obyvateľov. Napriek silným maďarizačným tlakom Tótkómlóš si veľmi dlho zachovával slovenský ráz. Veď ešte aj v roku 1900 Slováci tvorili 88,4 % obyvateľstva.

KIVONAT
 a Tótkómlósi egyház keresztelési anyakönyvéből.
 Kötet: **XI** Lap: **16**
 Ezer nyolczszáz ötvenöt

Sor szám	Éve és napja		A megkereszteltnek			Szülők neve, vallása és állapota	Lakhely a háza számaival	Keresztanyák s anyák neve, állapota	Keresztelő lelkész neve	Jegyzetek
	a születés- nek	a keresztel- tésnek	neve	Neme	Ár- nyel- vise- lés					
1855 176	6	7	Michal	fiú	Adamiák Mihály, Kovács Pál, evang.	Tótkómló, Varga István kerékgyártó, Csermák Károly, evang.	9274 n. mellette János	Csermák		

Hogy ezen kivonat az anyakönyvi eredeti czikkkel szóról szóra megegyez, azt ezennel saját nevem aláírásával s az egyház pecsétjével bizonyítom.
 Tótkómlóson 1877-dik év február haván 24-én napján Árvóváth István
 Tótkómlósi ev. egyház
 zender lelkész

Krstný list Michala Adamíka, rodáka z Tótkómlósa

Niekoľko duší sa prisťahovalo do Gornej Mitropoliji aj z ďalšieho významného centra Slovákov na Dolnej zemi - zo Sarvaša. Prví Slováci sem prišli už v roku 1772 a pochádzali predovšetkým z Novohradskej stolice, menej ich bolo z Gemerskej, Peštianskej a Zvolenskej stolice. Keď Čaba začala vypúšťať svoje roje, jeden posilnil aj slovenský živel v Sarvaši. Neskôr zo Sarvaša odišlo hodne Slovákov do Tótkómlóša, do Mokrej na území dnešného Rumunska a do Bulharska. Táto významná dolnozemska obec si pomerne dlho zachovávala slovenský charakter a ešte aj v roku 1900 skoro 70 % obyvateľstva sa hlásilo za Slovákov.

Neveľká banátska obec Lízika vznikla až v 19. storočí. Prví osadníci začínali vo veľmi ťažkých podmienkach. Keď sa počasie vydarilo "výskali od radosti, lebo vtedy poľná úroda v ich rýtoch je nadkananejská, ale keď sa dostavia plúšte a Tisa sa rozvodní, tak vzdor násypom, ktorými sú ohradení, musia von liezť ako sysle". Takto charakterizuje E. Koleny podmienky, v ktorých prichodilo obyvateľom tejto obce žiť. Popri Slovákoch tu bývali Maďari, Rumuni a Nemci. Slováci pochádzali predovšetkým z Padiny. Do Bulharska sa prisťahovalo len niekoľko rodín a svoj nový domov si začali budovať v Brašljanici.

Šándor je ďalšou banátskou dedinou, z ktorej sa prisťahovalo niekoľko duší do Brašljanice a Podemu. Túto neveľkú obec na brehu Terezinho prieplavu založili Slováci z Nitrianskej stolice a Hajdušice. Životné podmienky prvých osad-

níkov boli veľmi ťažké a dokonca mali aj vážne zdravotné problémy. No po skultivovaní prostredia a predovšetkým po navŕtaní niekoľkých artézskych studní, po zlepšení stravovania a "odkedy sa začali aj lepšie šatiť", ich zdravotný stav sa postupne zlepšil a boli aj "barvy lepšej, ducha veselšieho, a nebýva medzi nimi viac toľko pohrabov ako predtým" (E. Koleny). Prostredie v ktorom žili, ich prinútilo osvojiť si cudzie jazyky. Skoro všetci sa bez problémov dohovorili s Maďarmi, Nemcami, Srbmi, ba aj Nemcami. V roku 1892 v tejto nevelkej obci žilo 615 Slovákov.

Neďaleko Pančeva na ceste vedúcej do Starčova leží nevelká zmiešaná obec Hertelanda. Slováci, ktorí spolu s Nemcami obec zakladali, prišli z Hajdušice. V roku 1892 (ako uvádza E. Koleny), žilo tu 594 Slovákov evanjelikov, 939 Maďarov (Čangovcov) a skoro 600 Nemcov. Koncom 19. storočia sa životné podmienky v tejto obci veľmi skomplikovali. K ťažkým hospodárskym a sociálnym pomerom sa pridal aj silný maďarizačný tlak, realizovaný predovšetkým pomocou školy, ktorá sa usilovala o to, aby "slovenský spev umlkol a slovenský jazyk čangovským (maďarským) bol zamenený". Ani neprekvapuje, že niekoľko rodín z tejto banátskej obce hľadalo a našlo svoj nový domov v Podeme.

Prichodí nám ešte spomenúť menšiu národnostne zmiešanú banátsku obec Semlek. Niekoľko slovenských rodín pochádzalo zo stredoslovenských stolíc, všetci boli evanjelici a neskôr sa k nim pripojili viaceré rodiny z východného Slovenska. V Semleku, na rozdiel od väčšiny slovenských obcí na Dolnej zemi, Slováci veľmi rýchlo podliehali asimilácii. Niekoľko rodín sa usadilo v Gornej Mitropoliji.

Do Bulharska sa v menšom počte prisťahovali slovenské rodiny aj z Klopotína (Podem), z Imrišky (Brašljanica), ako aj z obcí Pustavásárhely a Alberta (Gorná Mitropolija).

Aj tento - skôr torzovitý než vyčerpávajúci - obraz príchodu Slovákov zo slovenských dolnozemskej dedín do severných oblastí Bulharska nám dáva aspoň akú-takú orientáciu v takej zložitej problematike, akou je sťahovanie Slovákov na Dolnú zem a odtiaľ ďalej do Bulharska.

Literatúra

1. Botík, J.: Enkláva a diaspora ako zvláštne formy spoločenstva ľudí, Slovenský národopis, 1973.
2. Dějiny Bulharska, Praha, Svoboda 1980.
3. Doval, P. P.: Problém presídlenia Slovákov, z Juhoslávie, Rumunska a Bulharska... PPPR Ročnícka osvetová služba č. 9. 151. Bratislava 1947.
4. Gašparíková, V.: K súčasnému stavu prozaického folklóru Slovákov z Bulharska, Slovenský národopis, 1975.
5. Hrozičnik, J.: Slováci v Bulharsku, MS, Martin, 1985.
6. Jubilejní ročenka Československé kolonie v Bulharsku 1868-1928. Sofia 1929.

7. Michalko, J.: Naši v Bulharsku. Päťdesiat rokov ich života, práce, piesne a zvykov. Myjava 1936.
8. Sirácky, J.: Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem v 18. a 19. storočí. SAV, Bratislava 1966.
9. Sirácky, J.: Dlhé hľadanie domova, MS. 1985.
10. Sirácky, J. a kol.: Slováci vo svete. Martin 1980.
11. Svetoň, J.: Slováci v európskom zahraničí. Bratislava 1943.
12. Koleny, Emil: Banátski Slováci, Slovenské pohľady, Roč. XII., 1982, s. 462-470.

SLOVENSKÍ VYSTAHOVALCI Z BULHARSKA DO ARGENTÍNY

Ján B o t í k

Slovenské národné múzeum, Bratislava

Zhruba pred tromi storočiami sa z južných pahorkatých a lazovitých oblastí Slovenska (Hont, Novohrad, Gemer) odpútal mohutný vystahovalecký prúd, ktorý bol vyvolaný vytlačením Turkov z bývalého Uhorska. Postupne sa rozplynul po takmer celom priestranstve Dolnej zeme, rozkladajúcej sa v pohraničných pásmach dnešného Maďarska, Juhoslávie a Rumunska. Slovenskí kolonisti tu vytvorili početné ostrovy a ostrovčeky, ktoré pretrvávajú až do súčasnosti. Z nich sa na prelome 19. a 20. storočia sformoval najjužnejší výbežok dolnozemskej Slovákov, ktorý sa zastavil na dolnom toku Dunaja pri meste Pleven. Tu sa v obciach Mrtvica (Podem), Gorna Mitropolija a Brašljanica usadilo okolo 250 rodín. Vytvorili síce neveľký, ale zato čínorodý a aj národne uvedomelý a životaschopný slovenský ostrov, v ktorom zakrátko začali pôsobiť dobre fungujúce evanjelické cirkevné zbory, slovenské školy, ochotnícke divadlá, knižnice, spevokoly a ďalšie zložky spolkovej činnosti. Sformovala sa tu hospodársky, kultúrne a národnostne prosperujúca skupina Slovákov, ktorá svojím vplyvom blahodárne zapôsobila aj na obklopujúcich bulharských starousadlíkov.

Mohlo by sa zdať, že Slováci, ktorí sa prisťahovali do Bulharska, našli a vytvorili tu dostatočne vhodné podmienky, aby sa v tomto kraji usadili natrvalo. Vieme však, že už ich sťahovanie do Bulharska bolo sprevádzané búrlivým priebehom, a že ich pohyb sa nezastavil ani po usadení sa v Mrtvici, Gornej Mitropoliji a Brašljanici. Časť sa ich vrátila do predchádzajúcich sídiel, odkiaľ boli prišli. Iná časť založila, spolu s českými prisťahovalcami, novú kolóniu vo Vojvodove. A viacerí, hľadajúc výhodnejšie podmienky, roztrúsili sa po blízkom i vzdialenejšom okolí. Až do prvej svetovej vojny sa pohyb našich ľudí ohraničoval iba na ojedinelé prípady. Avšak len čo sa vojna skončila, aj do našich dedín doletel chýr o lákavých možnostiach, ktoré ponúkala novoutvorená Československá republika, no hlavne veľká zámorská krajina - Argentína. A to sa stalo podnetom k novému hromadnému sťahovaniu.

Ako píše vo svojej knihe Ján Michalko - "nálada vystahovať sa do vlasti dedov bola veľká... 32 slovenských rodín malo už-už opustiť Bulharsko, majetky boli už pojednané. Martin Záhorec a Pavel Trnovský, ktorí osobne navštívili Slovensko v roku 1922, aby videli, kde budú bývať, doniesli dobré správy a podľa nich mali byť Slováci z Bulharska osadení na Alžbetinom majeri pri Štvrtku na Dunaji. Lenže s odchodom sa akosi pretiahlo. Medzitým koruna, ktorú bolo možné dostať za 1,5 leva, stúpila na 3,5 leva. Okrem toho pozemková reforma v Československu bola iba v začiatkoch, takže prídely pôdy sa tak ľahko nemohli dostať. To ich odradilo. Keďže už od roku 1920 donášal sa medzi Slovákov sluch o Argentíne, mocne šírený agentom Ariom, dali sa mu zlákať do tejto zeme budúcnosti. Podľa rečí agenta sa život v Argentíne ukazoval pohádkovo krásny, takže lákal. Bez rozmýšľania podpísovali agentovi zmenky, zastavili na neho svoje domy i majetky, len keď mohli ísť vidieť tú vysnenú zem. Prvá výprava Slovákov z Hornej Mitropolije, vedená Pavlom Trnovským, odchádza do Argentíny koncom roku 1922. V tejto prvej skupine bolo 174 osôb".

Vďaka dôkladnosti štatistických zistení Jána Michalku, sa v jeho knihe nachádza menovitý zoznam všetkých slovenských rodín v Bulharsku, aj tých, ktoré sa v rokoch 1922-1935 vystahovali do Argentíny. Na základe tohoto súpisu som zostavil dve tabuľky, ktoré nám umožňujú vyčíslieť, koľko rodín a koľko osôb sa z tej-ktorej obce vystahovalo ku dňu 31. decembra 1935.

Pohyb Slovákov z Bulharska do Argentíny

Tabuľka č. 1

O b e c	Počet Slovákov		Vystahovalci do Argentíny			
	Rodín	Duší	Jednot- livcov	Rodín	Duší	%
G. Mitropolija	149	619	6	47	214	25,6
Mrtvica (Poďem)	72	297	5	11	57	16,1
Brašljanica	56	232	8	19	88	27,5
S p o l u	277	1148	19	77	359	23,8

Zoznam rodín vystahovaných do Argentíny

Tabuľka č. 2

M e n o	Počet duší	Rok	Obec
1. BAKUĽA Ondrej	1	1928	Mrtvica
2. BAŽÍK Juraj	5	1924	G. Mitropolija
3. BEŇO Ján	4	1928	G. Mitropolija
4. BEŇO Michal	1	1928	Vojvodovo
5. BEZEK Samuel	1	1928	Brašljanica
6. BOTÍK Ján	4	1928	G. Mitropolija
7. CICKA Ján	5	1922	G. Mitropolija
8. CICKA Jozef	6	1922	Mrtvica
9. ČAPO Ján	2	1928	Brašljanica
10. ČAPO Pavel	5	1928	Brašljanica
11. ČECH Pavel	3	1928	Mrtvica
12. ČECH Pavel	4	1930	Mrtvica
13. ČERNOŠ Ján	3	1928	Brašljanica

14.	ČERNOŠ Ján	3	1922	G. Mitropolija
15.	ČIŽIK Ondrej	8	1922	G. Mitropolija
16.	DOMONI Šimon	4	1928	Brašljanica
17.	ĐURICA Peter	4	1928	G. Mitropolija
18.	ELIÁŠ Štefan	5	1928	Vojvodovo
19.	GAJAN Ondrej	1	1928	Vojvodovo
20.	GALO Juraj	5	1922	G. Mitropolija
21.	GRÓF Ján	5	1924	G. Mitropolija
22.	GRÓF Pavel	6	1922	G. Mitropolija
23.	GRÓF Štefan	4	1924	G. Mitropolija
24.	HAVRAN Ondrej	1	1928	Brašljanica
25.	HOLÍK Juraj	3	1930	Mrtvica
26.	IMRO Ján	3	1928	G. Mitropolija
27.	IMRO Pavel	3	1922	G. Mitropolija
28.	JANČIK Ján	5	1922	G. Mitropolija
29.	JANČIK Ján	1	?	G. Mitropolija
30.	JONÁŠ Jozef	4	1922	G. Mitropolija
31.	KLENOVSKÝ Ján	3	1928	Brašljanica
32.	KIŠ Ján	2	1928	Brašljanica
33.	KIŠ Juraj	3	1928	Brašljanica
34.	KIŠ Peter	4	1928	Brašljanica
35.	KIZŮR Ján	6	1925	Mrtvica
36.	KOLÁRIK Michal	4	1928	Mrtvica
37.	KOLÁRIK Pavel	5	1928	Mrtvica
38.	KOVÁČ Michal	4	1924	G. Mitropolija
39.	KUKUČKA Ján	6	1928	Brašljanica
40.	KUPEC Ján	3	1928	Brašljanica
41.	KUPEC Jozef	6	1929	G. Mitropolija
42.	LACI Ján	2	1928	G. Mitropolija
43.	LACI Juraj	2	1922	G. Mitropolija
44.	LACI Michal	2	1922	G. Mitropolija
45.	LACI Michal	3	1928	G. Mitropolija
46.	LACI Pavel	5	1922	G. Mitropolija
47.	LACI Štefan	3	1922	G. Mitropolija
48.	LACI Štefan	6	1922	G. Mitropolija
49.	LACI Štefan	3	1928	G. Mitropolija
50.	ĽAVROVIČ Michal	3	1935	G. Mitropolija
51.	ĽAVROVIČ Pavel	8	1922	G. Mitropolija
52.	MAMOJKA Adam	4	1928	Mrtvica
53.	MARČEK Štefan	9	1922	G. Mitropolija
54.	MARKO Ján	5	1922	G. Mitropolija
55.	MARTINEK Michal	1	1927	Brašljanica
56.	MICHALEC Pavel	7	1922	G. Mitropolija
57.	MIKULÁŠ Ján	5	1922	G. Mitropolija
58.	MIKULÁŠ Jozef	1	1929	G. Mitropolija
59.	MIKULÁŠ Jozef	1	?	G. Mitropolija
60.	MIKULÁŠ Jozef	1	1928	Mrtvica
61.	MIŤKO Pavel	1	1928	Mrtvica
62.	MOLNÁR Ján	4	1928	G. Mitropolija
63.	MOLNÁR Michal	3	1928	G. Mitropolija
64.	MOLNÁR Pavel	1	1931	G. Mitropolija
65.	MOŤOVSKÝ Adam	6	1928	G. Mitropolija
66.	MOŤOVSKÝ Štefan	2	1922	G. Mitropolija
67.	MRENICA Ondrej	5	1928	Mrtvica
68.	NOSÁL Pavel	1	1928	Brašljanica
69.	OMASTA Ján	1	1928	Mrtvica
70.	PÁLENKÁ Š. Michal	1	1928	Brašljanica
71.	PAVELA Juraj	3	1928	Brašljanica
72.	PAVELA Pavel	5	1928	Brašljanica
73.	PAVELA Pavel	2	1928	Brašljanica
74.	PETRÁK Martin	3	1928	Brašljanica
75.	POLONSKÝ Michal	2	1922	G. Mitropolija
76.	PUŠKÁR Juraj	3	1928	G. Mitropolija
77.	ROZKOŠ Pavel	3	1922	G. Mitropolija
78.	SAMPOR Ondrej	2	1922	G. Mitropolija
79.	SEVERIN Jozef	7	1928	Mrtvica
80.	SĽÚKA Štefan	4	1922	G. Mitropolija

81. SRNKA Michal	3	1928	G. Mitropolija
82. SÝKORA Ján	1	1928	G. Mitropolija
83. SÝKORA Ondrej	3	1922	G. Mitropolija
84. SÝKORA Štefan	1	1928	G. Mitropolija
85. SÝKORA Štefan	4	1928	G. Mitropolija
86. ŠTEFEK Ján	5	1928	Brašljanica
87. TORDAJ Ján	1	1928	Mrtvica
88. TORDAJ Martin	5	1928	Mrtvica
89. TRNOVSKÝ Michal	1	1928	Brašljanica
90. TRNOVSKÝ Michal	6	1928	Brašljanica
91. TRNOVSKÝ Pavel	7	1928	Brašljanica
92. TRNOVSKÝ Pavel	16	1922	G. Mitropolija
93. URBAN Ján	5	1922	G. Mitropolija
94. URBAN Michal	4	1928	G. Mitropolija
95. VAÑO Juraj	3	1927	G. Mitropolija
96. VRŠKA Michal	8	1928	Brašljanica
97. VRŠKA Pavel	2	1928	Brašljanica
98. VRŠKA Pavel	6	1928	Brašljanica

Z uvedených tabuliek je zrejmé, že spomedzi Slovákov v Bulharsku sa do Argentíny vysťahovala zhruba jedna štvrtina. Ak pritom berieme do úvahy, že jednotlivo, ako slobodní mládenci, odišlo iba 19 osôb, zvyšok boli rodiny s deťmi, potom možno konštatovať, že nie príliš početný slovenský ostrov v Bulharsku sa týmto pohybom do Argentíny poriadne preriedil.

Po týchto úvodných poznámkach pokúsím sa načrtnúť vysťahovalecké osudy bulharských Slovákov po ich príchode do Argentíny. Opierať sa budem o publikované informácie z rôznych krajanských edícií (noviny, časopisy, kalendáre, bulletin, knižné publikácie), vydávaných v Argentíne a v USA. Okrem toho využívam aj informácie z archívov krajanských spolkov, ako aj od žijúcich pamätníkov, ktoré som mal možnosť zhromaždiť počas študijnej cesty do Argentíny v roku 1991. Využívam túto príležitosť, aby som sa poďakoval mojej sesternici Zuzane Dzyhajlo (rodenej Botíkovej) s jej rodinou, ako aj bratrancovi Jánovi Botíkovi s jeho rodinou, ktorí ma pozvali do Argentíny a postarali sa o všetko, čo som tam počas polročného pobytu potreboval.

Prvá skupina slovenských vysťahovalcov z Bulharska, ktorú viedol Pavel Trnovský so svojou 16-člennou rodinou, a v ktorej bolo spolu 174 osôb, vyplávala z Amsterdamu na lodi ORANIA. Do prístavu v Buenos Aires dorazili 22. decembra 1922. Ubytovali sa v prisťahovaleckom hoteli IMIGRANT, v ktorom pobudli niektorí aj vyše mesiaca. Medzitým sa začali uchytávať do zamestnania v Buenos Aires, na jeho predmestiach, v Berisse a v ďalších okolitých mestečkách, ba aj vo vzdialenejších provinciách. Hneď po príchode do Buenos Aires Pavel Trnovský poslal svojho syna Paľa do severoargentínskej provincie Chaco (1200 km od Buenos Aires), aby sa zoznámil s tajomšími pomermi. Po niekoľkotýždňových skúsenostiach odpísal otcovi, že v Chacu možno zohnať prácu a aj výhodne získať pôdu. To bol impulz k tomu, že prevažná časť tejto výpravy odcestovala z Buenos Aires do Chaca. Začiatkom februára 1923 dorazila do mesta Saenz Peña. Celú skupinu v počte 110 osôb privítal na železničnej stanici Bohuš Derka, jeden z rozvetvenej podnikateľskej rodiny tunajších moravských kolonistov, vtedajší nájomca hostinca SLAVIA. Na nákladnom aute ich všetkých poodvážal

Pavel Trnovský so svojou veľkou rodinou, Saenz Peňa, 1933

najprv do hostinca a postupne aj na farmy moravských a českých prisťahovalcov, ktorí sa tu začali usadzovať už od roku 1913. Tí ich zamestnali na svojich čakrách, hlavne pri zbere bavlny, a pomohli im tak riešiť počiatočné problémy so živobytím. Derkovci poskytovali našim rodákom aj rozsiahle úvery pri nákupe potravín a rôznych potrieb do domácností a k hospodáreniu na vlastných čakrách. Doteraz na to spomínajú ako na veľkorysú pomoc.

Spomedzi tejto skupiny slovenských prisťahovalcov iba Pavel Trnovský a Ján Marko disponovali kapitálom v hodnote niekoľkotisíc pesos. To im umožnilo hneď si zakúpiť vlastné čakry, ktoré si vybrali v katastrálnej časti Bajo Hondo (Bachondo), kde potom vzniklo jedno zo stredísk tunajších Slovákov so slovenskou školou a slovenským kostolom. Pavel Trnovský za 120 ha čakru, na ktorej bolo iba 25 ha oráčiny a zvyšok bol subtropický prales, zaplatil 800 pesos. Čakra už bola ohradená ostnatým drôtom, bol na nej postavený domček, ohrada pre dobytok a bola tu vykopaná aj studňa. Ešte v tom istom roku kúpil za 800 pesos 8 volov a 4 mulice, za 2400 pesos "sediskový" pluh, za 580 voz a za 50 jednu bránu. Takto teda začal hospodáriť prvý kolonista spomedzi bulharských Slovákov, ktorý sa usadil v Chacu. Už v tom čase sa tunajší čakrári začali špecializovať na pestovanie bavlny.

V rokoch 1923-1924 sa zakúpili aj ďalší naši krajanovia. Avšak väčšina z nich začínala na menších, zhruba polovičných, alebo na spoločných, zväčša dvomi rodinami zakúpených čakrách.

Skupina Slovákov z Bulharska, ktorá sa začiatkom roku 1923 usadila v meste Saenz Peňa, vytvorila zárodok jednej z najvýznamnejších slovenských kolónií v Argentíne. V priebehu najbližších rokov prichádzali do Chaca ďalšie skupiny

Slovákov z Bulharska, ale aj z Rumunska (Nadlak), Južoslávie (Padina, Kovačica, Stará Pazova, Selenča, Pivnica) a Maďarska (Tótkomlóš). Ako vidno, aj v argentínskom Chacu sa usadili Slováci s podobným pôvodom a zložením ako v Bulharsku. Začlenili sa medzi nich aj slovenskí prisťahovalci prichádzajúci priamo zo Slovenska, lenže títo netvorili viac ako 10 - 12 % spomedzi všetkých tunajších Slovákov. Na prelome 30. a 40. rokov žilo v Chacu 250 - 300 slovenských rodín s celkovým počtom 1500 - 2000 duší. Najpočetnejšie zastúpenie mali medzi nimi Slováci pochádzajúci z Bulharska. Usadení boli predovšetkým v meste Saenz Peña (v častiach Bajo Hondo, Cuchillas, Pobladora), ako aj v ďalších okolitých mestečkách - La Tigra, La Clotilde, San Bernardo, Villa Angela, Tres Isletas, Castelli.

Postavenie vedúcej osobnosti si Pavel Trnovský udržal aj po usadení sa v Chacu. Jeho vystaňovalecký príklad nasledovali nielen krajanovia z Bulharska, ale aj z Južoslávie. Vyše deväťdesiatročná starenka Katarína Sláviková mi rozprávala, že prvých desať rodín z Padiny sa v roku 1925 prisťahovalo do Chaca na podnet Pavla Trnovského, padinského rodáka, ktorý neprerušil s nimi spojenie ani po odchode do Bulharska v roku 1897 a neskôr aj do Argentíny.

Rodina Štefana a Adama Motovského, Saenz Peña, 1931

Rodina J. Botíka, Š. Sýkoru a J. Molnára v prístave Brémy, 1928

Pavel Trnovský bol spomedzi slovenských prisťahovalcov prvým čakrárom, ktorý si kúpil pozemok a postavil dom aj v centre mesta Saenz Peña, hoci so svojou rodinou žil trvalo na čakre. Bolo to v roku 1926. V roku 1929 k domu s dvoma izbami a kuchyňou pristavil ďalšie izby a zriadil v ňom hostinec pod menom TATRA. V roku 1930 dal k hostincu pristaviť priestranný tanečný salón, javisko na divadelné predstavenia a ďalšie izby na ubytovanie hostí. Tým sa z niekdajšieho malého hostinca stal Hotel TATRA, ktorý medzi našimi krajanmi v Chacu zohral významnú úlohu. Na dlhšie obdobie sa stal strediskom spoločenského a kultúrneho života Slovákov v Chacu. Tu vznikli a aj pôsobili SLOVENSKÝ VZDELÁVACÍ SPOLOK TATRA a po ňom aj SLOVENSKÝ SPEVÁCKO-DIVADELNÝ KRÚŽOK. Jedným z hlavných iniciátorov, ako aj štedrým podporovateľom týchto slovenských spolkov bol Pavel Trnovský.

Slováci z Bulharska stáli pri zrode a významnou mierou sa podieľali aj na činnosti ďalších slovenských spolkov v Chacu. Vzťahuje sa to predovšetkým na SLOVENSKÝ ŠKOLSKÝ SPOLOK ŠTEFÁNIK, ktorý vznikol v roku 1930. Prvý výbor tohto spolku začal pôsobiť v zložení: Peter Ďurica - predseda, Daniel Bučenec - tajomník (zároveň aj učiteľ), Ján Marko - pokladník, Michal Trnovský, Štefan Marčok, Štefan Vrabec, Štefan Demeter, Ján Čížik, Ján Cicka, Štefan Iaci, Ferdinand Horák, Michal Kováč, Pavel Michalec, Pavel Lavrovič a Michal Vrška - členovia výboru. Čiže z 15-členného výboru iba štyria jeho členovia neboli spomedzi bulharských Slovákov. Aj vo funkcii predsedu tohto spolku sa striedali prevažne iba naši rodáci - Peter Ďurica, Michal Vrška, Pavel Lavrovič, Štefan Gróf a Ján Botík.

Výbor Slovenského školského spolku Štefánik, Saenz Peña 1934

Naši rodáci prispeli svojou iniciatívou aj pri zakladaní SLOVENSKEHO EVANJELICKO-LUTERÁNSKEHO CIRKEVNÉHO ZBORU, ktorý vznikol v roku 1935. Predsedom prvého výboru sa stal Nadlačan Pavel Hruška, avšak ďalšie funkcie pripadli Gornomitropolčanom Jánovi Botíkovi - tajomník, a Michalovi Kováčovi - pokladník. Do roku 1941, kým v tomto zbore nemali riadneho evanjelického kňaza (vtedy sem prišiel misionár Štefan D. Kostelný z USA), o duchovné zaopatrenie slovenských evanjelikov sa starali spomedzi našich rodákov "vážení bratia" - Jozef Cicka a Peter Ďurica. Okrem nich vykonávali takúto funkciu aj Pavel Hruška z Nadlaku a Martin Vaškori z Padinej. Až oveľa neskôr boli spomedzi bulharských Slovákov Michal Lavrovič (1959) a Jozef Mikuláš (1974) vysvätení za kňazov a obidvaja aj zopár rokov pôsobili medzi nimi ako evanjelickí farári v Saenz Peña a San Bernardo. Záslužnú kultúrno-výchovnú prácu vykonal aj Michal Klenovský, ktorý ako vyštudovaný pedagóg pôsobil pri Slovenskom evanjelickom cirkevnom zbore v Saenz Peña ako riaditeľ žiackeho Internátu, viedol Spevokol, režijne pripravoval divadelné predstavenia a iné kultúrne programy, doteraz je aj organistom v tunajšom evanjelickom kostole.

Slováci, ktorí sa prisťahovali do Argentíny z Bulharska, ešte dlhý čas si uchovávali rozmanité väzby so svojou predchádzajúcou domovinou. Priniesli si, a aj medzi ďalšími slovenskými prisťahovalcami v Argentíne udomácnili viaceré bulharské slová - napr. bolnica, beležka, bostan, gara a iné. Hoci naši krajanovia pobudli v Bulharsku len dve-tri desaťročia, stopy tohto pobytu nachádzame aj v priezviskách argentínskych Slovákov. Došlo k tomu tak, že okrem už spomínaného Pavla Trnovského, pochádzajúceho z Ľornej Mitropolije, usadil sa v Chacu aj ďalší Pavel Trnovský, ktorý pochádzal z Brašljanice a žil na čakre asi 40-50 km od Saenz Peña. Keď mu prišla nejaká pošta od príbuzných z Európy, poštár ju odovzdal Pavlovi Trnovskému - krčmárovi, ktorý žil v meste. Ten

listy najprv otvoril a keď zistil, že nepatria jemu, odovzdal ich správne-
mu adresátovi, obyčajne so značným oneskorením a prečítané. Dotyčný nemohol znieť
takýto zásah do jeho osobných záležitostí, čo ho doviedlo k tomu, že si svoje
meno zmenil na Pavel Trnovský - Brašlanský. Na náhrobnom kameni v mestečku
La Clotilde, kde je pochovaný jeho syn, je napísané iba Pablo T. Braslanský.
Aj v tomto prípade sa uplatnil u dolnozemskej Slovákov obvyklý spôsob tvore-
nia priezvisk podľa názvu obce, z ktorej dotyčná osoba pochádzala - napr.
Trnovský (Trnovec), Moľovský (Môľová), Klenovský (Klenovec), Strehársky
(Strháre) atď.

Väzby s Bulharskom výrazným spôsobom poznačili aj sféru národnostného (et-
nického) vedomia a národnostnej identifikácie našich krajanov v Argentíne.
Prejavilo sa to v tom, že pri vybavovaní osobných a vycestovacích dokladov
bulharská štátna administratíva našim ľuďom pobulharčovala priezviská, čo po-
tom prevzala aj argentínska administratíva - napr. Vanioff, Sikoroff (Vaňo,
Sýkora) atď. Oveľa vážnejšie dôsledky však mala skutočnosť, že v Argentíne
sa neregistruje etnická, ale štátna príslušnosť prisťahovalcov. V dôsledku
toho aj naši krajanovia, ktorí sa do Argentíny prisťahovali z Bulharska, Rumun-
ska a Juhoslávie, boli až do konca života, a mnohí, ak ešte nepožiadali o ar-
gentínske štátne občianstvo, hoci sa sem prisťahovali v kojeneckom alebo pred-
školskom veku, registrovaní sú tu ako Bulhari, Rumuni a Juhoslovania. Dokonca
ani tí, ktorí sa sem prisťahovali priamo z územia Slovenska, nie sú tu Slová-
mi, ale Čechoslovákmi.

Vystahovalecké osudy bulharských Slovákov v Argentíne by sa dali sledovať aj
na mnohých ďalších stránkach ich života v novej domovine. Pravda, ich život
bol z roka na rok čoraz viac poznačený novými sociálnymi väzbami a ďalšími
slovenskými prisťahovalcami z Rumunska a Juhoslávie, ako aj s tými, čo sa
sem prisťahovali priamo zo Slovenska. Pomerne skoro začali vznikať aj sociálne
a etnické väzby s moravskými, českými, ukrajinskými, bulharskými, ale aj ne-
meckými, španielskymi, talianskymi a ďalšími prisťahovalcami, s ktorými naši
rodáci začali splývať ako súčasť formujúcej sa argentínskej spoločnosti.
Týmto sa však otvárajú nové okruhy problémov, na ktoré upriamujeme pozornosť
v ďalších príspevkoch.

Použitá literatúra

1. Ďurica, P.: Chakeňskí Slováci. In: Slovenský kalendár pre Južnú Ameriku
na rok 1937.
2. Evin, J.: Dvadsaťpäť rokov Božej milosti. In: Evanjelicko-luteránsky ka-
lendár na rok 1967 (Pittsburgh, USA).
3. Klenovský, M.: Album de la Congregación Evangélica Luterana. El Nuevo
Mandamiento. Pcia Roque Saenz Peña 1991.
4. Kuliška, J.: Prví Slováci v Chacu. In: Památník československej kolonie
v argentínském Chacu 1912-1937. Pcia R. Saenz Peña 1937.
5. Michalko, J.: Naši v Bulharsku. Myjava 1936.
6. Slovák, M.: Československé Chaco. In: Slovenský kalendár pre Južnú Ameriku
na rok 1937.

MISIJNÁ PRÁCA MEDZI SLOVÁKMI V BULHARSKU

Mikuláš M i t a Ľ

Podnetom pre vysťahovanie dolnozemských Slovákov do Bulharska bol r. 1880 bulharskou vládou vydaný "zákon o zaľudňovaní nezaľudnených zemí v Bulharsku". A tak koncom 19. a začiatkom 20. storočia sa Slováci v niekoľkých prúdoch sťahovali do Bulharska najmä z Banátu, Báčky, Srieumu, teda z Juhoslávie, a zo Sedmohradska (terajšieho Rumunsku). Podľa Hrozienčika sa presťahovalo niekoľko rodín aj priamo zo Slovenska. Všetci Slováci sa usadili v severnom Bulharsku, najmä v obciach: Gorna Mitropolja, Mrtvica (dnešný Podem), Brašljanica a Vojvodovo. Len niekoľko rodín sa umiestnilo na iných miestach Bulharska, ale tie aj splynuli s domácim obyvateľstvom. Ako Slováci a evanjelici sa zachránili len v troch obciach: Gorna Mitropolja, Podem a Brašljanica. Postupne si postavili modlitebnice, v Podeme kostol s vežou a vo všetkých obciach, kde žili spolu s Bulharmi, mali aj svoje slovenské školy a slovenských učiteľov. Najväčšia osada slovenská bola v Gornej Mitropolji, mala vyše 300 našich rodín. Počet Slovákov v celom Bulharsku sa odhaduje na 2000.

Tu treba spomenúť meno vzdelaného Slováka Samuela Zacheja, ktorý bol tiež jedným vysťahovaným Slovákom a žil v Sofii. Bol novinárom a prekladateľom z bulharčiny. Jeho preklad románu Ivana Vazova Pod jarmom vyšiel knižne v Martine v r. 1902. (Zachej bol veľkým priateľom a zástupcom bulharských Slovákov pred sofijskými úradmi. Jemu môžu najviac ďakovať, že dostali zem. A bulharské úrady uznali, že Slováci svojím vyšším vzdelaním stali sa vo všetkých smeroch učiteľmi bulharského národa, najmä však v roľníctve.

Začiatky misijnej práce

Začali ju vlastne dvaja z prisťahovalcov: Filkovci, otec a syn. Pavel Filko začal vyučovať v hostinci a učil čítať, písať a náboženstvo. A keď si Slováci v Gornej Mitropolji postavili modlitebňu, prenieslo sa vyučovanie tam. Menovaný ľudový učiteľ založil čítací spolok, z ktorého si Slováci požičiavali knižky. Inak platilo, čo napísal Michalko vo svojej knihe, že celý slovenský kultúrny život bol ohraničený na bohoslužby, na knihy: Tranoscius, Bibliu, modlitebnú knižku Život a studnice, ako aj na zvyky a národné piesne. Kde-tu v rodine sa našiel aj juhoslovanský Národný kalendár alebo Čabiansky kalendár. Prvými kazateľmi slova Božieho boli písmaci, leviti či kazatelia z ľudu. Takým bol aj Michal Filko, ktorý začal misijnú prácu v Mrtvici a o chvíľu prešiel za kazateľa do Gornej Mitropolje. Po ňom bol v Mrtvici takým kazateľom Ondrej Mikuláš, ktorý vymohol od obce pozemok na stavbu kostola. Keďže služby Božie po domoch Slovákom nevyhovovali, 1. septembra 1896 začali stavať svoj prvý kostol. Medzitým si zvolili evanjelici za kazateľa Michala Plvana, ktorý slúžil cirkvi až do príchodu prvého riadneho farára Adama Vereša.

Misijná práca pokračuje: Dvaja riadni farári

Senior z banského dištriktu Mikuláš Abaffy prišiel navštíviť Mrtvicu 17. januára 1905, lebo jej evanjelici si žiadali farára. Takisto navštívil Abaffy aj ostatné cirkevné zbory, ktoré si tiež žiadali farára v roku 1906, aby v nich zistil podmienky pre prácu riadneho farára. 15. novembra 1906 aj skutočne prišiel medzi Slovákov v Bulharsku prvý riadny farár, Slovák zo Starej Pazovej Adam Vereš, neskoršie ev. biskup v Juhoslávii. Jeho pôsobenie medzi krajanmi bolo blahodarné. Pretože v Gornej Mitropolji bola naša najväčšia osada, stala sa aj sídlom farára a centrom slovenských evanjelikov. Ešte pred príchodom farára tam si kúpili v r. 1901 pozemok na kostol a v r. 1902 ho začali stavať a ho aj dokončili. Bola to vlastne modlitebňa, bez veže. Tú si postavili osobitne. Posviacku zvonov a modlitebnice si vykonali sami dňa 7. apríla 1903. Keď aj bol farár, aj vtedy boli potrební kazatelia z Iudu, lebo farár z Mitropolje navštevoval ostatné dve osady len niekoľko nediel do roka. Farár Vereš napríklad navštívil Brašljanicu prvý raz 10. februára 1907, kde vykonal aj cirkevné voľby. Vereš nielen vykonával služby Božie, ale aj vyučoval Slovákov čítať, písať a náboženstvu. V období začiatkom slovenskej školy pred príchodom riadnych učiteľov okrem Iudových učiteľov-samoukov výchovu a vyučovanie mali v rukách kňazi, ako už spomínaný Adam Vereš a Teodor Bálent (to je ten druhý farár, o ktorom bude osobitná zmienka).

Slovenský ev.a.v. kostol v Brašljanici

Po odchode farára Vereša r. 1909 slovenský živel upadol. A až do roku 1912 ostávajú Slováci bez duchovného vodcu. V roku 1912 však prišiel druhý riadny farár Teodor Bálent. Ani Michalko vo svojej knihe o ňom nenapísal nijaké podrobnosti, pretože Bálent o sebe a o svojom pôsobení v Bulharsku nenapísal nič. A keď chcel Michalko nazrieť do cirkevných zápisníc, farár Galád mu to nedovolil. Domnievam sa však, že prišiel z oblasti, kde pôsobil jeho predchodca farár Vereš. Bol to nielen farár, ale aj národný buditeľ, agilný a pre-

svedčený Slovák. Presviedča Slovákov počas vojny, že Slováci sa musia stať národom slobodným, a to sa môže stať jedine pádom Rakúska-Uhorska. Za Bálena oživil sa styky so Sofiou. On sa stal druhým "konzulom Slovákov", ktorého pred rokmi zastupoval Zachej. Ako farár Vereš, aj on býval na fare v Hornej Mitropolji, ktorá bola postavená v roku 1905. Bálent zostal v Bulharsku do konca vojny 1918. A keď si v Hornej Mitropolji pochoval svoju prvú manželku, matku štyroch detí, jeho túžbou bolo dostať sa na Slovensko. To sa mu aj splnilo a v Košiciach sa stal aktívnym plukovníkom. Potom ako dôchodca žil v Novom Meste nad Váhom, kde aj zomrel a je tam pochovaný.

Obdobie dvoch kňazov a ich účinkovanie

Po vojne, keď Bulharsko opustil farár Bálent, boli v Hornej Mitropolji v cirkvi len výpomocní kazatelia, medzi nimi najmä Martin Beňo, Michal Holoubek, ako aj Pavel Klimečka, ktorý bol učiteľom v škole a diakonom českobratským. 1. decembra 1927 prišiel nový farár Pavel Potoček z Rumunska, ktorý len krátko účinkoval, lebo už 25. februára 1929 opustil Bulharsko. (O ňom som sa dočítal v Hrozienčkovej knihe, že do rozvoja slovenských škôl vnášal rozbroje a tým poburoval Slovákov proti slovenskej škole.)

Zase museli pomáhať v cirkvi počas výpomocní kazatelia Juraj Kováč ml. a Juraj Ďuriš. A keď sa evanjelici obrátili so žiadosťou o farára na Biskupský úrad v Modre, ten im navrhol bývalého kaplána seniora Bodnára vo Vrbovom Jána Galáda, rodáka z Tomášoviec. Už 1. septembra 1929 mu zástupcovia všetkých zborov v Bulharsku poslali vokátor - pozvanie za farára. Ján Galád prichádza do Bulharska a nastupuje službu 16. februára 1930, teda v čase, keď sa začína so stavbou mrtvickej školy. A tu sa rozpúta zápas, lebo Galád sa ostro postavil proti tejto stavbe. Dopustil sa tej istej chyby ako jeho predchodca Potoček. Zatiaľ čo ten zavčasu odstúpil, Galádov zápas však prekročí hranice slovenských osád, ba aj Bulharska, a trvá niekoľko rokov aj so súdmi so Slovákami.

Systemizovaná kňazská stanica pre slovenských evanjelikov v Bulharsku

To bolo jediné východisko pre vyriešenie problémov, súvisiacich s účinkovaním Jána Galáda. On totiž neuznal nijakú štátnu ani cirkevnú vrchnosť československú, preto jej nariadenia ani neposlúchol. Je pravda, že evanjelická cirkev v Bulharsku nebola uznaná ako právnická osoba, ale od roku 1918, keď sa dostala do spojenia s ev.a.v. generálnou cirkvou na Slovensku, stala sa ona jej cirkevnou vrchnosťou. Pri všetkých problémoch, ktoré sa vyskytli medzi krajanmi a ich kňazmi, mohla teda a musela zasahovať Generálna cirkev zo Slovenska. To platilo najmä v prípade Galádovom, ktorého Slovákom v Bulharsku odporučil Biskupský úrad v Modre a slovenskí evanjelici v Bulharsku svojím vyhlásením na cirkevnom mimoriadnom konvente, zvolanom na písomnú žiadosť cirkevníkov do Podemu dňa 18. apríla 1937, požiadali Slovenskú ev.a.v. cirkev, aby ich prijala pod svoju správu vo veciach cirkevno-právnych i ka-

nonicko-dogmatických. Toto vyhlásenie obsahuje aj presný zoznam členov novo-organizovanej cirkvi s ich vlastnoručnými podpismi na znak toho, že ako členovia tejto cirkvi budú mať oproti nej nielen povinnosti, ale aj práva. Pre cirkevno-politické pomery, aké nastali za pôsobenia kňaza Jána Galáda, generálna cirkev na Slovensku využila situáciu vo vláde v Prahe, keď jej predsedom bol Dr. Milan Hodža a vykonala systemizovanie kňazskej stanice pre Slovákov v Bulharsku. To sa stalo na Ministerstve školstva a národnej osvety v Prahe pod číslom: 25.293/37-IV. zo 17. III. 1937.

Otázka pre generálnu cirkev: Koho poslať a kto nám pôjde?

V auguste 1937 bola Svetová ekumenická konferencia cirkví pre praktické kresťanstvo v Oxforde. Ja som v r. 1937 študoval v Ženeve, kde som poznal aj generálneho tajomníka Ekumenického hnutia Dr. Visser't Moofa, ktorý mi umožnil zúčastniť sa Svetovej konferencie v Oxforde. Pre znalosť viacerých rečí ma tam použili za ushera-poriadateľa a sprievodcu pricestovaných členov a hostí konferencie. Ba stal som sa pri otvorení konferencie aj osobným tajomníkom svetského predsedu konferencie Dr. Johna Motta. V predsedníctve na vyvýšenom mieste videli ma aj naši biskupi z česko-slovenskej delegácie. Nevie, čo si mysleli, keď tam videli Slováka, ale ja som mal radosť z toho, že vidím svoju cirkevnú vrchnosť: dôst. br. biskupov V. P. Čobrdu a Dr. S. Š. Osuského s manželkami, ako aj žilinského br. farára F. Ruppeldta. Po otvorení konferencie hneď som ich vyhľadal a okrem počudovania hneď ma oslovili, či by som nešiel za farára na systemizovanú kňazskú stanicu medzi Slovákov v Bulharsku. Mojm príchodom tam sa vraj usporiadajú pomery medzi veriacimi a tamojším farárom Jánom Galádom. Ja som si žiadal čas na rozmyslenie, ale pod vplyvom i samej konferencie som sa skoro rozhodol a dal im kladnú odpoveď.

Ako som sa stal prvým farárom na systemizovanej stanici medzi Slovákami v Bulharsku?

Po návrate domov zo štúdia v cudzine a po porade na Biskupskom úrade v Prešove som sa začal pripravovať na cestu do Bulharska. Pas som mal, ale musel som si dať preložiť všetky študijné doklady do bulharčiny, aby som mohol obstať aj pred bulharskými úradmi. V mesiaci októbri 1937 som cestoval do Sofie najprv sám. O niekoľko dní tam pricestovali aj gen. biskup V. P. Čobrda a gen. tajomník Pavel Neckár. Do severného Bulharska, kde sú slovenské osady, sme cestovali spolu: gen. biskup V. P. Čobrda, gen. tajomník Pavel Neckár, čl. vyslanec Prokop Maxa, prof. Juraj Horák s manželkou Annou, rod. Gašparíkovou z Prahy a ja. Bol to rýchlik, z ktorého sme vystúpili v okresnom meste Plevne. Tam sme prenocovali a v nedeľu, 31. októbra 1937 sme autami cestovali do Brašljanice, prvej slovenskej osady, kde bola posviacka modlitebne, ktorú vykonal biskup V. P. Čobrda a po nej bolo otvorenie Čs. doplňovacej školy, pri čom hlavnú reč mal vyslanec Prokop Maxa. Po obede bolo slovenské divadlo, ktoré pripravil s deťmi učiteľ Ján Michalko. V Brašljanici sme prenocovali a 1. novembra 1937 sme na vozoch pokračovali v ceste do dru-

hej slovenskej osady v Podeme (predtým Mrtvica). Tam ma inštaloval biskup Čobrda za farára slovenských evanjelikov v Bulharsku a ja som mal kázeň slova Božieho. (Tu dodatočne značím: Už v Sofii pri návšteve Ministerstva školstva - na oddelení pre veci cirkevné ma moja vrchnosť spolu s vyslancom Maxom predstavili ako jediného ustanoveného farára pre slovenských evanjelikov v Bulharsku a to isté povedal biskup aj pri inštalácii v Podeme.)

Ešte v ten istý deň večer sme boli v najväčšej slovenskej osade v Gornej Mitropolji. Tam bola fara a v nej býval farár Galád. Pred večernými službami Božími navštívili faru biskup Čobrda a tajomník Neckár, aby si pohovorili s farárom Galádom o vyriešení cirkevného problému. Ich návšteva sa však skončila s negatívnym výsledkom, lebo Galád ich neuznal ako svoju vrchnosť a neprijal ani ich vyriešenie problému novým farárom, ktorý bol v ten deň v Podeme inštalovaný. Len po tejto porade na fare boli v preplnenej modlitebni služby Božie, na ktorých okrem kázne slova Božieho bola aj prednáška tajomníka Neckára. Liturgie sa zúčastnil aj farár Galád.

V utorok, 2. novembra 1937, sme už vozi cestovali do Plevna, odkiaľ rýchlikom biskup Čobrda a tajomník Neckár pokračovali v ceste do Československa a ja som cestoval vlakom do Podemu, kde som mal zaistené ubytovanie. Podem sa stal aj dočasným sídlom farského úradu, a to v dome pani Líškovej, ktorá bola svokrou tamojšieho učiteľa Václava Müllera. (O dočasnom sídle farského úradu sa píše vo vyhlásení - ako o byte -, ale aj v liste cirkevnému zboru v Gornej Mitropolji cirk. zboru v Podeme č. 3/38 zo dňa 10. januára 1938, v ktorom sa odôvodňuje, že trvajú na tom, aby trvalým sídlom farského úradu zostala i naďalej Gorna Mitropolja.)

Samozrejme, keď fara bola obsadená farárom Galádom, bolo celkom dobre, že som do vyprázdnenia fary býval v Podeme. Odtiaľ som niekoľkokrát navštívil aj farára Galáda, aby som sa s ním o veci bratsky porozprával. Ale on si nedal nič povedať a trval na svojom negatívnom stanovisku. Nič sme teda spoločne nevyriešili.

Ja a nástupcovia po mne sme "vstúpili do ich práce"

Tu platilo slovo nášho Pána u Jána 4,38: Ja som vás poslal ťať, kde ste nepracovali; iní pracovali, a vy ste vstúpili do ich práce. - Počnúc od rozsievačov-kazateľov slova Božieho Adama Vereša po Jána Galáda a od pionierov v misijnej práci - výpomocných kazateľov z ľudu Filkovci, z nich Michal Filko pracoval najprv v Mrtvici a potom v Gornej Mitropolji, takým kazateľom bol v Brašljanici Pavel Nosál st. už od r. 1898, Michal Jesenský, Michal Plvan, Jozef Cicka, ktorý podľahol vplyvu metodistov z Plevna, Vasil Dumanov a Michal Gubík v Mrtvici a v Gornej Mitropolji to boli Matúš Štrbka, ale najmä Juraj Ďuriš, do práce ktorých sme my vstúpili (myslím aj na nástupcov po mne!). Za môjho účinkovania vypomáhali ešte títo bratia: Juraj Ďuriš, Michal Gubík a Pavel Nosál.

Keď som nastúpil svoju službu, najprv som vypracoval podľa konventuálneho rozdelenia služieb Božích medzi zbory plán služieb Božích vopred na štyri mesiace. Na Gornu Mitropolju pripadlo ročne 30, na Podem 20 a na Brašljanicu 12 služieb Božích. Slávnostné služby Božie výročných sviatkov mali sa konať v každom zbore striedavo. A porady cirkevných výborov sa mali konať spoločne vždy v Podeme (bývanej Mrtvici), lebo bol uprostred zborov. Vyučovanie náboženstvu sa konalo podľa dohody s učiteľmi v budovách škôl, najmä v Gornej Mitropolji a v Podeme. Do Brašljanice nebolo ani vlakové ani autobusové spojenie. Pri vyučovaní vypomáhal tamjší učiteľ. Konfirmačné vyučovanie bolo v modlitebniach a v kostole. Biblické hodiny sa konali po domoch. Pastorálne návštevy som robil podľa potreby i na pozvanie. Je pravda, že najviac práce bolo v každom smere v Gornej Mitropolji a tak sa ani nečudujem, že konvent naliehal, aby som sa tam presťahoval. (To sa však stalo možné len po vyprázdnení fary.) V roku 1938 tam bolo 645 Slovákov evanjelikov. To bolo celkom 146 manželských párov a 110 školských detí.

Slovenský ev. kostol v Podeme (Mrtvica).
Pri ňom slovenská škola

Keď som konal prvé služby Božie v telocvični Čs. doplňovacej školy v Gornej Mitropolji, bolo tam prítomných vyše 200, kým v modlitebni, kde konal služby Božie farár Galád, bolo len niekoľko jeho prívržencov. Tých mal v Gornej Mitropolji, a preto len tam vykonával služby Božie, v ostatných dvoch zboroch, kde bolo spolu asi toľko evanjelikov ako v Gornej Mitropolji, nemal nikoho, komu by bol konal služby Božie. Rozdelenie zboru pôsobilo na mňa skľučujúco a trvalo až do odchodu br. farára Galáda z Gornej Mitropolje asi jeden a pol roka. Ale ani vtedy sa fara ešte nevyprázdnila. Aj to ešte trvalo asi pol roka, kým sa nábytok preniesol do prázdneho domu. Toto mimoriadny konvent vzal s radosťou na vedomie a začal súriť návrat nového farára do sídla zboru, do matkocirkvi. Odôvodňovali aj tým, že Gorna Mitropolja bola vždy matko-

cirkvou, že je tam najviac práce, veď len v poslednom roku bolo 48 konfirmandov, 38 pokrstených detí a 5 manželských párov sobášených. Návšteva v kostole sa pohybuje od 40 do 220 duší. Okrem týchto údajov vyslovujú žiadosť, že po odchode p. Galáda a po jeho rozvratnej činnosti potrebuje zbor viac misijno-kňazskej práce ako kedykoľvek v minulosti. V zbore nastáva nápravná práca, aby sa cirkevný život stal normálnym a k tejto práci povolávame nášho nového pána farára Mitaľa. To však bude možné iba vtedy, keď sa presťahuje do Mitropolje.

Medzitým však, keď sa odchod farára Galáda odťahoval a fara nebola vyprázdnená, cirkevný zbor v Podeme na svojom zasadnutí dňa 1. januára 1938 sa rozhodol poslať obežník ostatným dvom zborom o tom, že je ochotný postaviť v Podeme novú faru. Ak na obežník zbor do 15. januára 1938 nedostane námietky, zmení svoje stanovisko či návrh v rozhodnutie a začne stavbu fary na jar roku 1938. Ale ak aj neprídu nijaké námietky, zbor v Podeme pozmení návrh v platné rozhodnutie a postaví faru, kde by p. farár terajší i budúci mal svoje trvalé bydlisko.

A farár sa predsa po čase presťahuje z Podemu do Hornej Mitropolje

Na oznámenie z Podemu o stavbe novej fary prišiel list z Mitropolje, v ktorom sú uvedené tieto námietky: systemizovanie kňazskej stanice v Podeme aj so sídlom farského úradu bolo len na prechodnú dobu. Gorna Mitropolja bola takmer po celých 40 rokov sídlom farského úradu. Obec má vyše 500 evanjelikov, čo je viac ako obidve osady (Podem a Brašljanica) dovedna, a preto i práce pre kňaza je viac. A po stavbe nového kostola bude aj tu postavená nová fara. Medzitým Václav Müller, učiteľ, odišiel z Bulharska a s ním aj jeho svokra pani Líšková, u ktorej som býval. A tak som bol presťahovaný do školy, a keď prišiel nový učiteľ Matej Jurkovič, býval som spolu s ním. Toto riešenie nebolo zlé, ale iba dočasné. Porada cirk. výborov slov. evanj. zborov dňa 21. mája 1939 v Podeme definitívne rozhodla - po odchode býv. farára Jána Galáda a po vyprázdnení fary - o mojom presťahovaní. Čo sa aj stalo a v lete som odcestoval na Slovensko, kde som sa oženil a sobáš s Olgou, rod. Stanekovou, bol 22. augusta 1939 v Banskej Štiavnici. Už začiatkom septembra 1939 sme boli spolu v Hornej Mitropolji a misijná práca ďalej pokračovala podľa plánu vo všetkých troch zboroch.

Plán stavať nový kostol v Hornej Mitropolji

Na konvente dňa 22. mája 1938, nakoľko stará modlitebnica už bola na spadnutie a nestačila pre taký veľký zbor (už predtým sa o tom rokovalo na konventoch!) poverila cirkev cirkevný výbor či komisiu vypracovaním stavebného plánu a všetkých prípravných prác. Zvláštnou výzvou sme o tom z predsedníctva zboru: Matej Kabzáni, dozorca a Ján Palkovič s farárom upovedomili všetkých údov zboru so stavbou nového kostola. Pri tejto stavbe po siedmych neúrodných rokoch v cirkvi chceme sa všetci zomknúť a ukázať, čoho je schopná jednota vo viere. Preto evanjelici Slováci, zobuďte sa, zabudnite na všetko staré

bezprávie a začnite nový život i v cirkvi. Najprv sa začalo s pálením tehál, nakoľko tu na okolí bola na to vhodná hlina.

Opatrujem kópiu listu adresovaného Vedeckej spoločnosti pre zahraničných Slovákov v Bratislave, Goetheho ul. 11, ktorá si určila za cieľ nielen preskúmať život našich rodákov v cudzine, ale im i pomáhať pri budovaní slovenských kostolov, slovenských škôl a spolkov. List je vlastne žiadosťou o podporu na stavbu kostola v Gornej Mitropolji. V ňom súčasne oznamujeme, že na stavbu sme si zaopatrili 100 kub. metrov kameňa, 50 000 tehál a štrk. Ako majetkovo slabí nie sú však vstave zdolať finančné ťažkosti, spojené so stavbou. Preto sa ohracajú na spoločnosť a prosia ju o podporu na stavbu. - Odpoveď sme nedostali. Darmo sme spoločnosti písali, že popri Národnom dome i dôstojný stánok pre služby Božie budú zárukou zdravého národného i duchovného života našich Slovákov v Gornej Mitropolji.

Gorna Mitropolija: Evanjelický kostol so zvonickou

Z publicistickej činnosti farára

Stráž na Sione mi uverejnil článok Medzi našimi v Bulharsku v r. 1938, s. 11-12 a takisto v tom istom roku na s. 65-66 mi uverejnil článok Prosba na ev. verejnosť z bratského Bulharska. Tranovský ev. kalendár na rok 1939 na s. 150-153 uverejnil môj článok Naša cirkev v Bulharsku s obrázkami. A v tom istom roku Nový rod na s. 90-92 mi uverejnil článok Čo máme robiť? (Z Bulharska.) A Slovák v r. 1940 na s. 6 mi uverejnil článok, o ktorý ma požiadal: Slovenské dieťa v Bulharsku. Okrem toho som napísal Úvahy o živote, ktoré sa stratili.

Kresťanské cirkvi a náboženské spoločnosti

Napriek tomu, že sa v kalných vodách dobre loví, na pravoslávie neprestúpil nikto, okrem niekoľkých neviest, ktoré sa vydali za Bulharov. Ku kat. cirkvi pristúpil len jeden, ktorý sa priženil v Asenove. Niekoľko nemeckých rodín v Gornej Mitropolji sa držalo nás evanjelikov. Keď farára nebolo, krsty

a sobáže vykonával metodistický kazateľ v Plevne. A za účinkovania Jána Galáda niektoré rodiny opustili našu cirkev a pridali sa k metodistom, nazarénom i apoštolskej cirkvi.

Misijná cesta do Sofie

Aj v hlavnom meste Bulharska sme mali Slovákov, ktorí boli tam zamestnaní v rozličných povolaniach. Ešte aj v cárskom paláci sme mali Slovenku, zamestnanú ako kuchárku. Najhorlivejším evanjelikom bol tam Bulhar Vasil Dumanov, ktorý mal za manželku Slovenku a rodinu svoju dovolil vychovávať v slov. a evanj. duchu. Mal v Sofii veľkú cukráreň a poznal našich Slovákov. Ten zorganizoval stretnutie Slovákov vo večerných hodinách u kuchárky v cárskom paláci. Bolo ich asi 20 a ja som im vykonal pobožnosť. Bola to jedinečná a neopakovateľná príležitosť, na ktorú som podnes nezabudol. (Po presťahovaní do Podemu Vasil Dumanov sa stal aj výpom. kazateľom a po presťahovaní na Slovensko som ho navštívil posledný raz v Domove dôchodcov v Bratislave, keď už bol vyše 90-ročný a skoro potom zomrel.)

Pastiersky list gen. biskupa V. Čubrdu v r. 1938

Bol prečítaný vo všetkých troch osadách. Potešil nás veľmi, že na nás nezabudol, ale aj povzbudil k svornosti a jednote, ktorú sme tak veľmi potrebovali. Tu citát: "Buďte svorní, jednomyselní, jednotní! Zabudnite na všetko a vyľúčte zo svojho života všetko, čo vás delilo a delí. Nech vás všetkých spája úprimná bratská láska, ktorá nezná a nerobí rozdielu medzi synmi a dcérami jednej duchovnej matky, našej drahej evanjelickej cirkvi."

Nech je i jeho pamiatka medzi nami požehnaná!

Učitelia v slovenských školách za môjho účinkovania

Moja práca má vymedzenú tému a predsa treba spomenúť aspoň z mnohých učiteľov tých posledných, ktorí tam boli v mojom čase. V Gornej Mitropolji: Tomáš Topoľský (rodák tamojší, ale vyštudoval v Československu) a jeho manželka Mária, rod. Kučerová. V Brašljanici: Ján Michalko, autor knihy Naši v Bulharsku 1936. V Podeme: Václav Müller, Čech a po ňom Matej Jurkovič, Slovák. - Kým môj predchodca videl v nich len nepriateľov, ja som v nich mal priateľov a spolupracovníkov.

Naše rozhodnutie, že odídeme z Bulharska

Nielen sám, ale spolu s manželkou sme sa rozhodli, že opustíme Bulharsko. Toto rozhodnutie som oznámil Gen. biskupskému úradu v Prešove. Keď sme nedostali odpoveď, sami sme si zvolili termín odchodu. Po rozlúčke so zborní sme odcestovali cez Sofiu - Belehrad - Budapešť do vlasti. Ako mis. kňaz gen. cirkvi som pôsobil v Bulharsku od 1. novembra 1937 do 30. júna 1940. Bola to namáhavá a priekopnícka práca.

SOLI DEO GLORIA!

Poslední traaja farári zo Slovenska

Už v septembri 1940 bol tam farár Ondrej Hruška, ktorý býval najprv Brašljani a potom v Podeme. Asi za dva roky duchovne zaopatroval všetky tri osady. Za jeho účinkovania prišiel aj farár Alexander Lichner, ktorý býval v Gornej Mitropolji, ale ten ešte v r. 1942 bol odvolaný. (Účinkoval tam necelý rok.) Br. Hruška účinkoval do leta 1943. Tretí farár bol Jozef Kováč, ktorý sa usadil v Gornej Mitropolji r. 1942. O. Hruška bol v tom čase ešte v Podeme. V Gornej Mitropolji bol posledným výp. kazateľom Štefan Ďuriš ml.

O týchto bratoch farároch a ich účinkovaní neviem nič bližšieho. Nový kostol však a nová fara v Gornej Mitropolji neboli postavené, hoci boli plánované. Po vojne nastali nové pomery a väčšina Slovákov sa vystahovala z Bulharska.

Návrat Slovákov do starej vlasti

Najviac sa z nich usadilo na južnej MORave: Hrabětice, Jevišovka, Hevlín, potom v Bratislave a jej okolí, ďalej v Komárne, v Skalici, v Trnave, v Piešťanoch, ale aj inde po celej republike. Všade som ich navštívil a zistil som, že väčšinou si zachovali vernosť Bohu a cirkvi.

Došlo aj ku zmierneniu s farárom Jánom Galádom

Z Nemecka prišiel ako pacient do kúpeľov Piešťany vo vysokom veku a mňa ako farára brezovského pozval na návštevu do Piešťan, kde ma pozval aj na obed a priateľsky, bratsky sa so mnou porozprával. Sláva Bohu!

S o k o l i e h n i e z d o v z e m n í k u

Liliana Ambrušová

Nadpis, ktorý som si zvolila, vyznieva veľmi paradoxne, ale myslím, že vystihuje asociácie pre skutočnosti, ktoré chcem uviesť.

Ján Ambruš
brigádny generál letectva

Bude to pokus o osobnosť J á n a A m b r u š a , popredného letca československej armády, ktorý sa už za prvej Republiky zapísal zlatými písmenami do dejín československého letectva. Na leteckých dňoch sa predstavil obecenstvu ako letec akrobat. Preslávil sa najmä víťazstvom na leteckých pretekoch r. 1934 okolo Európy a Severnej Afriky so štartom a cieľom vo Varšave. Preletel 9500 km. V roku 1938 so šéfpilotom Matěnom prekonali na trase Praha - Sudán 4340 km a dosiahli svetový rekord v kategórii malých športových lietadiel.

Tieto vynikajúce športové výkony sú zaiste efektívnou stránkou jeho osobnosti, ale zostali by sme mu veľa dlžní, keby sme ostali len pri nich. Prvá otázka by bola, ako sa Ján Ambruš, jeden z dolnozemskej Slová-

kov, ako prvý vrátil do vlasti svojich predkov?

Tu nám prichodí sadnúť si na niektorý zo štyroch vozov dvoch bratov Jána a Pavla Ambruša, ktorý v apríli roku 1899 putovali z Nadlaku do Hornej Mitropolji, aby tam na Turkami spustošenej zemi našli pre svoje rodiny nový domov. Na voze okrem náradia, viezlo sa viac ako pol tucta detí a možno prirátať ešte aj to v materskom lone. Bulharská dedina pripravila našim prisťahovalcom ne-malé prekvapenie. Darmo sa obzerali po domoch, obyvatelia tu bývali ešte v zemníkoch, ako za tureckých čias. Nič iného im nezostávalo, museli sa aj oni nasťahovať do týchto núdzových obydli, kým si nevystavajú domy, zdravé ľudské príbytky.

V jednom z týchto zemníkov narodil sa už 19. mája v rodine Jána Ambruša a manželky Anny Ľavrovičovej synček. Nuž bola radosť veľiká, lebo malý Janičko, ktorého pokrstili po otcovi, mal už tri sestričky Anku, Marku a Erku.

Janko rastie spolu s ostatnými gornomitropolskými deťmi, začína chodiť aj do bulharskej školy, keď však jeho matka ovdovie, odchádza rodina naspäť do Nadlaku. Tu končí základnú školu, a ako vzorný žiak a sirota získa štipendium na vojenskú Akadémiu Ludovika v Budapešti. Krátko navštevuje delostreleckú školu pri Viedni, lebo hneď po skončení prvej svetovej vojny sa hlási do novoutvorenej československej armády, kde pokračuje v štúdiu na vojenskej delostreleckej akadémii v Hraniciach. V roku 1922 dostáva sa k letectvu a v nasledujúcom roku je už dôstojníkom letcom z povolania.

Ak uvážime, že v období jeho dospievania pôsobili tu silné cudzie vplyvy, je jeho národné povedomie hodné príkladu. Zdá sa, že siložiari cudzích škôl pôsobili práve opačne: namiesto, aby vlastenecké cítenie naštrbili, rozvíjali usilovnosť, samostatnosť, húževnatosť, snahu vyniknúť ako Slovák.

Jeho rodoľubstvo sa prejavilo aj v inej sfére. Hoci žil v Prahe a oženil sa aj s českým dievčaťom, nikdy neprerušil kontakt so svojou rodinou, udržiaval pravidelný písomný styk a rodinu, sestru v Rastislaviciach a bratancov na Tône-puste, dosť často navštevoval. Mám zachovaný jeden z jeho listov zo dňa 16. októbra 1932, ktorý písal mojim rodičom. Dýcha úprimnou srdečnosťou, no hodno si povšimnúť aj kultúru písomného prejavu, spisovnú slovenčinu ovláda slovom i písmom:

"... Ďakujem Ti, Janko, za milý list. Padne mi vždy veľmi dobre, keď sa o Vás niečo dozviem a budem veľmi rád, ak mi služba a rôzne okolnosti dovoľia stráviť niekoľko dní vo Vašej spoločnosti na Tône-puste. Teším sa na tie krásne večery, keď krásnymi melódiami slovenských piesní sa vyjadruje to, čo slovom nemožno vysloviť. Je to tak milé a hrejivé, že vždy znovu a znovu musím na to myslieť a spomínať..."

Ďalej píše: "... Môžem sa pochváliť aj pekným výsledkom. Minulý mesiac 11. bol v Prahe letecký deň, na ktorom som i ja vystúpil so svojou letkou. Predviedol som skupinovú akrobaciu so svojimi pilotmi s veľkým úspechom... A takto si pomaly získavam uznanie. Som rád, že mi Boh takto pomáha..."

K tomuto osobnému listu uvádzam aj spomienky letca Jaroslava Taudyho, ktoré akoby boli pokračovaním predchádzajúceho listu, súčasne však dokresľujú situáciu i osobnosť Jána Ambruša:

"... Ambruš si mně vybral do své akrobatické šestky, s níž začal nacvičovat čertovo kolo. Společně s ním jsme je dokázali létat naprosto perfektně, až z toho přihlížejícím běhal mráz po zádech..."

"... Pak si mě Ján Ambruš vzal k sobě do vojenského leteckého ústavu do Letňan. S tímto velitelem se výborně spolupracovalo. Měl obdivuhodný vztah k lidem. Přítomnost a otevřenost, s jakou uměl jednat, byla pro každého z nás, kdo jsme s ním měli možnost spolupracovat, příkladem..."

(Letectví a kosmonautika, r. LXVII/91.)

Sila a ušľachtilosť jeho osobnosti sa plne prejavila i rozvila v tej najťažšej skúške - v druhej svetovej vojne.

Hneď po utvorení Slovenského štátu prichádza na Slovensko a ako veliteľ letectva postavil sa na obranu svojho národa, lebo ani severný sused Poľsko a južné Maďarsko neskrývali želanie mať spoločné hranice. No po pomnutí nebezpečenstva začala sa politická situácia na Slovensku vyvíjať jemu nepriajateľným smerom. V júli r. 1939, keď emigroval, vyhlásil:

"... Bol som vždy presvedčený a som i teraz, že budúcnosť slovenského národa je zabezpečená len v spoločnom štáte československom, t.j. v tesnom spolunajživaní s českým národom... Tento ideál a povinnosť slúžiť národu ma nútili k tomu, že som ilegálne prekročil hranice Slovenska a dal sa do služieb zahraničného odboja..." (Čas L + K r. LXVI/90.)

A tak spočiatku vo Francúzsku organizuje a cvičí československých letcov, potom odchádza do Anglicka, a tu velí 312. stíhacej peruti a zúčastňuje sa bitky o Anglicko.

Roku 1942 z poverenia československej emigrantskej vlády odchádza Ján Ambruš do Severnej Ameriky, kde medzi krajanmi robí nábor do československého vojska na Západe. Od roku 1943 bol československým atašé v Kanade.

Keď sa po vojne vracia do Československa už ako brigádny generál letectva československej armády, nie je mu ani tentoraz dopriate dlhšie pobudnúť. Nakrátko sa ešte zapája do politickej činnosti DS, ktorú aj v SNR zastupuje.

Z tohto obdobia zachoval sa úvodný článok v časopise Let (r. 1946 "Na krídlach do nového života" z ktorého uvádzam úryvok:

"Z utrpenia a poníženia, ktoré prežival náš ľud a ktoré sa tak citeľne dotklo aj našich letcov, rodí sa najslávnejšia epopeja československých dejín. Som presvedčený, že naše budúce generácie budú nielen s vďačnosťou, ale aj s hrdosťou spomínať bojové výkony letcov počas druhej svetovej vojny.

Československí letci patria medzi tých, ktorých Churchill po tejto víťaznej leteckej bitke spomenul v parlamente takto:

"Ešte nikdy v histórii ľudských zápasov nedlhovali toľký tak mnoho len niekoľkým!"

Ďalej prihovára sa predovšetkým mládeži a želá si, aby správne pochopila našu krásnu leteckú tradíciu, ktorú založil náš prvý československý letec generál Milan Rastislav Štefánik.

Ako je známe, po februári 1948 sa obracia všetko proti Západu, nie sú výnimkou ani účastníci protifašistického odboja, železná opona sa spúšťa, našťastie včas spozoruje, že nepriateľské siete sa aj okolo jeho osoby čoraz viac sťahujú. Akčný výbor DS ho z členstva v SNR odvoláva a od tej doby je sledovaný každý jeho krok. Znova je nútený emigrovať. Odvtedy žije v USA, dnes už 93 ročný žije v domove dôchodcov v Chicagu. Napriek tomu, že staroba ho už poznačila, vedel prijať a pochopiť význam prevratu u nás a úprimne sa z toho

tešit. Blahoprajný list s najvyšším vyznamenaním udelený Ústredným výborom SZPB bol mu odovzdaný osobným doručovateľom.

Význam práce generála Ambruša má celoštátny dosah, účasťou v protifašistickom zahraničnom odboji prekračuje rámec Republiky. Je uznávanou osobnosťou na dvoch kontinentoch. Udeľuje sa mu vyznamenanie československým vojenským krížom r. 1939 - medaila "Bitka o Anglicko". Ako sa hodnotí v súčasnosti?

Denná tlač priniesla v januári túto správu:

Prezident republiky V á c l a v H a v e l
rozkazom č. 016 zo dňa 2. decembra 1991
do vyšších generálskych hodností povýšil...
Do hodnosti generál plukovník v.v.
brigádneho generála J á n a A m b r u š a

Snáď najvýstižnejšiu charakteristiku o svojom veliteľovi podáva bývalý náčelník 4. leteckej divízie Ing. Teodor Obuch:

"... Brigádny generál Ján Ambruš sa vrátil do Bratislavy koncom roku 1945. Slovenskí letci aj niektorí občania Bratislavy a okolia prišli ho privítať na bratislavskej železničnej stanici. Veľmi sme sa tešili na príchod nášho druhého generála letectva Slováka. Bol to jediný generál letec Slovak po generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi po 26 rokoch v celej československej armáde.

Toto stretnutie našich letcov s novým veliteľom na mňa hlboko zapôsobilo a zostalo mi v pamäti natrvalo.

Dnes sa niektorí mladí ľudia pýtajú? "Kto je generál Ambruš" - myslím, že práve to som povedal.

My jeho rodáci, ale aj všetci ľudia čistého srdca sa pýtajú, či tento náš sokol, ktorému mať uvila hniezdo v zemi, ale ktorý lietal nedozierne výšky, priletí do svojej vlasti, aby tu zložil svoje krídla, lebo svoju vlasť nadovšetko miloval a zasadzoval za ňu svoj život. Veríme, že sa tak stane.

Literatúra:

- Slov. Bibliografický slovník I. Vyd. SAV.
- Michalko, J.: Naši v Bulharsku. Vyd. Kníhtlačiareň na Myjave-Pažitný.
- Letectví a kosmonautika r. LXVI/1990.
- Letectví a kosmonautika r. LXVII/1991.
- Let/r.č. 1946.
- Rozhovory a súkromné listy.

"Naša pani učiteľka", "Náš pán učiteľ", "Náš pán farár", "Náš

Vážení čitatelia, milí naši krajanovia,

v tejto rubrike chceme postupne uverejňovať "miniportréty", "medailónky", všetkých tých, ktorí sa významnejšie zapísali do nášho povedomia. Chceli by sme sa aj touto cestou zavďačiť všetkým, ktorí v Bulharsku, ale aj tu vo vlasti, obetavo pracovali, pomáhali našim krajanom v ich záchovnom úsilí, udržiavali často dohasínajúci plamienok národného uvedomenia a na vyššiu úroveň dvíhali vzdelanostnú a kultúrnu úroveň našich krajanov v ďalekom Bulharsku.

No postupne chceme uverejňovať aj materiály o tých spomedzi nás, ktorí po príchode do vlasti získali vzdelanie, dosiahli úspechy v povolani, pričom nikdy nezabudli, odkiaľ prišli, kam patria a vždy vedeli, kde je ich miesto. Áno, reč je o tých, ktorí prejavili vždy ochotu poradiť, pomôcť a neodťahovali sa od osožnej roboty pre krajanov a náš spolok.

Mária T O P O Ľ S K Á

Kľúčovú úlohu pri udržiavaní často už dohasínajúceho plamienka národného povedomia medzi Slováckmi na Dolnej zemi všeobecne a v Bulharsku osobitne mali učiteľia, ktorí svojou obetavosťou prispeli k záchrane tejto odlomenej haluzi nášho národa. Aj medzi učiteľmi pôsobiacimi medzi našimi krajanmi v severnom Bulharsku bolo dosť takých, na ktorých si naši rodáci dodnes s úctou spomínajú. To sú tí učiteľia, ktorí svoje pôsobenie medzi žiakmi nepovažovali

len za svoje občianske povolanie, ale ho pociťovali predovšetkým ako svoje poslanie.

Keď sa zídu viacerí krajanovia medzi rečou nikdy nezabudnú si spomenúť predovšetkým na takýchto učiteľov. Jednou z nich je aj "naša pani učiteľka" Mária Topoľská, rodená Kučerová, ktorá medzi nami pôsobila dlhých jedenásť rokov. Keď sa s odstupom času zamýšľame nad jej obetavou prácou, môžeme bez zveličenia povedať, že zo semienok národného povedomia, ktoré do našich sŕdc s trpezlivosťou jej vlastnou zasievala vyrástli nádherné a zdravé plody oddanosti a lásky k svojej.

Nuž priblížme si aspoň v krátkosti životné osudy Márie Topoľskej. Ozaj, s akými asi pocitmi prichádzala čerstvá absolventka Štátneho učiteľského ústavu v Prešove na jeseň roku 1929 do dosť zanedbanej, v letných horúčavách zaprášenej a jesenných plúšťach zablatenej Gornej Mitropoliji? Či verila, že práve tu sa naplnia jej sny o ťažkej a zodpovednej práci učiteľa? Či dúfala, že tu nájde svoju lásku, svoje šťastie? O tom a určite aj inom sa zamýšľala. Ale praveľmi vajatať nebolo kedy. Robota čakala, bolo jej dosť v škole i mimo nej. Dopoludnia deti, večer starší dychtivo čakali na nové vedomosti. Ale aj divadelné hry, besiedky a mnoho-mnoho inej práce bolo načim urobiť. A tak mladej učiteľke neostávalo nič, len sa pribrať do roboty, spoľahnúť sa na vedomosti získané usilovným štúdiom. Inak sa nedalo, len priprieť sa do práce, ťažkej, ale radostnej, lebo radosť a spokojnosť prinášali už prvé úspechy, rozosmiate tváre detí, ich otvorené srdcia a po novotách dychtiace očka.

Pomerne rýchlo sa prispôbiť pomerom v Gornej Mitropoliji, obci s najväčšou slovenskou menšinou v Bulharsku, jej umožnili aj jej predchádzajúce bohaté a často trpké "univerzity života". Už od detstva jej prichodilo boriť sa s nepriazňou osudu. Narodila sa 10. 11. 1909 v robotníckej rodine. Otec bol kovorobotníkom, zomrel v Prahe v roku 1918 a matka pracovala v tlačiarňi. Základné vzdelanie získala v Prahe, v Baia Mare a v československej škole v Sofii, kde zavŕšila tri ročníky meštianskej školy a v roku 1925 odišla študovať do Prešova. Po úspešnom absolvovaní štúdia v meste, ktoré bolo vždy významným kultúrnym centrom východného Slovenska, odišla na "svoju prvú štáciu", menšinovú školu v Gornej Mitropoliji. Tu sa aj vydala za svojho kolegu Tomáša Topoľského, tamojšieho rodáka.

V roku 1940 opúšťa Gornú Mitropoliju a s celou rodinou prichádza na Slovensko, kde začala ďalšia, nie veľmi šťastná kapitola jej života. Sotva sa pobzerala po svojom novom pôsobisku Hažlíne za Bardejovom, ešte v tom istom roku ju prepustili zo školských služieb. Novým pomerom nevyhovovala - bola totiž Češka. Prestahovala sa za manželom a deťmi do Michaloviec a tu, keďže bola na "voľnej nohe", pustila sa, popri starostlivosti o deti, do novej, predtým nevyskúšanej práci - začala literárne tvoriť. Do literárnej podoby začala pretavovať svoje bohaté, často dramatické skúsenosti z detstva, dospievania i z plodných rokov strávených medzi krajanmi v ďalejšej "Bugárskej". Jej prvé poviedky a novely uzreli svetlo sveta na stránkach literárnych časopisov, predovšetkým Slovenských pohľadov. Výsledkom jej literárnych snažení bola prvá kniha krátkych poviedok i noviel pod názvom V putách zeme. (1944 Matica slovenská, Martin.)

"Naša pani učiteľka" vo svojej prvej knižne publikovanej práci píše o nás, o Slovákoch v Bulharsku, to my sme ju inšpirovali, ponára sa do našich osudov, vžíva sa do duše svojich dolnozemských hrdinov, zachytáva prelomové situácie, v ktorých sa ocitajú, boria sa s nimi, prehrávajú i víťazia, no zakaždým prechádzajú mravou očistou. Pritom píšuc o nás, "nevysúva do popredia prvky lokálneho charakteru", ako to správne postrehol aj kritik taký náročný,

akým bol Andrej Mráz. O niekoľko riadkov ďalej konštatuje: "... sú determinované (novely) životným materiálom, ktorý je autorke východiskom. Počnúc od vrstiev jazykových, tak v slovníku ako v syntaxi, až po charaktery a epickú osnovu jednotlivých noviel všetko tu nesie stopy smutného úseku slovenského života."

Autorka s veľkým citom pre mieru vystihla, v čom bol zmysel života našich rodákov v Bulharsku. Bola to zem, tá zem za vidinou ktorej putovali vyše dvesto rokov zo svojich malých podhorských domčekov vždy ďalej na juh a odtiaľ ďalej na západ. Áno, zem to bola, ich vykupiteľka, ich záchrana, ich šťastie i prekliatie, to ona ich spájala i delila, otvárala v nich to dobré i zlé, to ona ich na konci prikryla. Áno o tom píše M. Topoľská vo svojej prvej zbierke noviel, píše o nás, lebo vedela o nás viac ako mnohí iní. Neskôr ešte vydáva zbierku próz Jedovaté roky, ale tu sa už uchopila inej témy. Čítané sú aj jej knižky pre deti, odborná kritika vysoko hodnotila aj jej preklady z bulharčiny, spolupracovala s rozhlasom a publicistické články uverejňovala v rôznych časopisoch. Od roku 1944 žije s rodinou v Bratislave. V rokoch 1955-1964 pracovala ako redaktorka v Slovenke. Nezaškodilo by uviesť aj ďalšie fakty o jej životných osudoch. Ale o tom hádam obšírnejšie inokedy a pri inej príležitosti.

No pre nás, Slovákov z Bulharska, ostáva predovšetkým Mária Topoľská ako "naša pani učiteľka", ktorá s toľkou láskou a trpezlivosťou nám vštepovala lásku k vedomostiam, "okresávala v spôsoboch" a hlavne vychovávala z nás ľudí, ktorí si vedeli zastať svoje miesto v živote. Pestovala v nás lásku k jazyku starých materí, na školskej mape ukazovala cesty, ktoré vedú k rodným horám našich pradedov. To, že jej slová padali na úrodnú pôdu, že jej námaha nevyšla navnivoč, dokázali naši otcovia a starí otcovia, ktorí sa po poslednej veľkej vojne skoro do nohy vybrali do starej vlasti. Aj ona, práve tak ako ďalší učiteľia a farári, mala podiel na tom, že "naši starí" sa dokázali ešte raz zodvihnúť, batôžky skromné tuhšie pritiahnuť a pobrali sa, teraz už najkratšou cestou k opravdovej domovine. Taká bola a je "naša pani učiteľka," povahou skôr utiahnutá, málokedy vystupujúca na verejnosti, skromná, tichá, no aj dnes ešte ochotná poradiť, pomôcť a milým slovom aj zložité veci popoprávať.

Štefan Zelenák

Ján M I C H A L K O
(12. 9. 1907 - 20. 2. 1982)

Medzi Slovákami v Bulharsku pôsobili dve desiatky kvalifikovaných odborných učiteľov. Každý z nich vykonal záslužnú výchovno-vzdelávaciu, osvetovú a národnobuditeľskú prácu. Oceňujeme ju o to viac, že ju vykonávali v sťažených podmienkach nevelkého slovenského ostrova, ktorý sa stal najjužnejším a aj najvzdialenejším výbežkom slovenského vystahovalectva na Dolnú zem. A keďže sa jednalo aj o jeden z najmladších slovenských ostrovov, všade, kam títo učitelia prišli, museli vytvoriť najprv podmienky pre svoju prácu - zorganizovať výstavbu

školských budov, zariadiť ich potrebným inventárom, zaobstaráť učebné pomôcky atď. A popri tom aj zápasíť s mnohorakými prekážkami a neprajníkmi, čo sťažovali alebo znemožňovali normálne fungovanie národnostného školstva v odľahlej, málo rozvinutej balkánskej krajine.

Jedným z učiteľov bulharských Slovákov sa v roku 1930 stal Ján Michalko. Medzi našich rodákov zavítal mladý, nadšený, a ako sa neskôr ukázalo, aj talentovaný a neobyčajne pracovitý muž. Bol nielen zodpovedným a medzi žiakmi obľúbeným učiteľom, ale aj dobrým osvetovým pracovníkom. Dokázal sa obklopiť obetavými ľuďmi, mladými aj starými, a nadchnúť ich pre účinkovanie v ochotníckom divadle, speváckom zbore, čitateľskom krúžku, sokolskom cvičení alebo v školskom či inom spolkovom výbore. Ján Michalko okrem činnorodej učiteľskej, kultúrno-osvetovej a telovýchovnej práce vykonal pre Slovákov v Bulharsku ešte čosi navyše - stal sa ich historikom. Napísal o nich knihu, ktorá sa stala jednou z najvydarenejších monografií o slovenských vystahovalcoch.

Ján Michalko vo svojej knihe uvádza, že od začiatku so zvláštnou záľubou pozoroval život a mravy našich Slovákov, tu a tam zapisoval si niektoré jeho zaujímavosti. Napriek tomu, že spočiatku nemal v úmysle písať o tom knižku, ukázalo sa, že v osobe dvadsaťtriročného dedinského učiteľa začal medzi bulharskými Slovákami pôsobiť všestranne zameraný a aj odborne pripravený vlastivedný bádateľ. V priebehu necelých piatich rokov zhromaždil o bulharských Slovákoch širokú škálu demograficko-štatistických, historických, etnografických, folkloristických a dialektologických informácií, na základe ktorých sa mu podarilo vytvoriť verný obraz o najrozličnejších stránkach vystahovaleckých osudov, ako aj hospodárskeho, spoločenského, kultúrneho a duchovného života Slovákov v Bulharsku.

Výsledky svojej bádateľskej činnosti zhrnul Ján Michalko v knihe - NAŠI V BULHARSKU, Päťdesiat rokov ich života, práce, piesne a zvykov - ktorá vyšla v roku 1936 na Myjave vlastným nákladom autora. Stala sa najčítanejšou knihou medzi našimi krajanmi, v ktorých jej autor našiel nielen vďačných čitateľov,

ale aj neúprosných posudzovateľov. Nebolo v nej jediného riadku, jediného faktu, udalosti či osoby, ktoré by neboli prehodnotili cez lievik vlastného poznania a skúseností. Vďaka pohotovému vydaniu tejto knihy, bezprostredne po jej vyjdení stala sa dôležitou súčasťou kolektívnej pamäti bulharských Slovákov a začala plniť významnú úlohu pri upevňovaní ich historického vedomia a pri naplňaní ich kultúrnej a národnostnej sebarealizácie. Význam monografie Jána Michalku treba vidieť aj v tom, že zobrazuje skupinu zahraničných Slovákov, ktorá ako celok už prestala existovať, pretože jej príslušníci, až na niekoľko rodín a jednotlivcov, hromadne reemigrovali po druhej svetovej vojne do Československa. Ani tu nestratila táto kniha svoje poslanie, pretože v prostredí reemigrantov doteraz slúži ako dôležitý zdroj informácií o zvláštnostiach historického vývinu blízkych i vzdialenejších predkov niekdajších bulharských Slovákov.

A napokon, monografia Jána Michalku je neoceniteľným a ničím už nezastupiteľným prameňom poznatkov pri súčasnom vedeckom spracovaní dejín slovenského vystaňovalectva. Poslúžila ako jeden zo základných kameňov pri príprave dvojzväzkového diela SLOVÁCI VO SVETE, ktoré pre vydavateľstvo Matice slovenskej spracoval početnejší autorský kolektív.

Ján Michalko sa narodil v podtatranskej dedinke Mengusovce. Po ukončení štúdia na Učiteľskom ústave v Modre pôsobil na ľudových školách v Čope, Na Turej Lúke-Malejove a v Rožňave. V roku 1930 ho Ministerstvo školstva a národnej osvety vyslalo do Bulharska, kde pôsobil ako učiteľ a osvetový pracovník na slovenskej národnostnej škole v Gornej Mitropoliji (1930-1932) a v Brašljani-
ci (1932-1940). Tu sa v roku 1931 oženil s Teodorkou Cankovou, s ktorou vychovali dve deti. Už od svojho príchodu do Bulharska prispieval rôznymi článkami, úvahami a správami o živote tamajších Slovákov do viacerých časopisov, ako boli Slovenský ľud, New-Yorský denník, Čechoslovák v Záhrebe, Evanjelický posol spod Tatier. Uverejňoval ich pod vlastným menom alebo pod pseudonymom Dorin, či značkami Dn a M-ko.

Po návrate na Slovensko bol učiteľom na meštianskej škole v Spišských Vlachoch (1940-1945). Odtiaľ prešiel na meštiansku školu v Košiciach (1945-1959), kde sa zapojil aj do činnosti košického rozhlasu. Popri iných jeho reláciách odznelo tu aj pásmo "Za slovenskou piesňou v Bulharsku" (1948). Počas pôsobenia v Košiciach venoval sa aj prekladaniu z bulharčiny, hlavne divadelných hier a beletrie od popredných bulharských spisovateľov. V roku 1959 odišiel z Košíc do svojho rodiska. Do roku 1967 učil na strednej škole vo Svite, potom odišiel do dôchodku. V tomto období venoval všetok voľný čas spracovaniu vlastivednej monografie o rodných Mengusovciach, ktorá, žiaľ, zostala v rukopise.

V tomto roku si pripomíname 85. výročie narodenia a 10. výročie úmrtia Jána Michalku. Ešte stále žijú pamätníci, ktorí si aj po polstoročí pripomínajú jeho desaťročné plodné pôsobenie medzi Slovákami v Bulharsku. Naskytla sa mi príležitosť, keď sa mi pri jednej návšteve v Mengusovciach zdôveril, že tých desať rokov v Bulharsku považuje za najkrajšie obdobie svojho života.

Ján Botík

Mikuláš M I T A Ľ

Viacerí historici, publicisti i spisovatelia, ktorí sa zahĺbili do skúmania často trpkých životných osudov našich krajanov na Dolnej zemi, hľadajú okrem iného aj odpoveď na zložitú otázku: "Aká to bola sila, ktorá umožnila našim krajanom prežiť, pretrvať, zachovať si reč dedov, nerozplynúť sa v tom cudzom a často neprajnom svete?". Odpovede sa rôznia v detailoch, maličkostiach, často nepodstatných, zanedbateľných drobnostiach, no v jednom, tom základnom sa zhodujú všetci - škola a kostol, evanjelický kostol a slovenská škola to boli, ktoré mierou vrchovatou prispeli k tomu, že Slováci na Dolnej zemi nikdy nezabudli, odkiaľ prišli ich dedovia, nikdy ich neopúšťala túžba vrátiť sa raz na ten malý kúšтик zeme medzi Tatrou a Dunajom. Áno, tam, kde boli učitelia a farári, tam sa slovenské slovo zachovalo, zachránilo, zveladilo a bohatú úrodu prinieslo.

Aj málopočetná slovenská menšina v ďalekom Bulharsku vďačí práve učiteľom a farárom za svoju národnú záchranu, za upevnenie svojho národného povedomia, za pestovanie lásky k vlasti, ležiacej kdesi uprostred Európy.

K takýmto obetavým farárom, na ktorého dodnes s láskou spomínajú krajanovia a radi sa s nim stretávajú, patrí aj Mikuláš Mitaľ. Aj jeho, práve tak ako jeho generačných druhov, formovala nadšená a dnes len ťažko pochopiteľná atmosféra, ktorá na Slovensku panovala krátko po získaní národnej slobody. Aj "náš pán farár" patrí k tej šťastnej generácii, ktorá sa pripravovala ďalej niest pochodeň národného sebauvedomenia zapálenú Ľ. Štúrom, J. M. Hurbanom, M. Hodžom, Sv. H. Vajanským a ďalšími národnými buditeľmi.

Taká bola atmosféra, ktorá formovala životné postoje mladého Mikuláša Mitaľa už počas štúdií na evanjelickom gymnáziu v Prešove, na ktorom úspešne študoval v rokoch 1924-1932. Po maturite odchádza Mikuláš, najmladšie dieťa chudobného roľníka z Hanušoviec, študovať na evanjelickú teológiu do Bratislavy (1932-1936). Tretí rok teologického štúdia absolvoval v Baseli vo Švajčiarsku, kde sa mladý dozrievajúci muž ponára do tajov svojho budúceho povolania, osvojuje si nemecký jazyk, rozhliada sa po svete, spoznáva a porovnáva a predovšetkým si uvedomuje svoje budúce misijné poslanie. V tom ho utvrdzuje aj jeho pobyt v Edinburgu v Škótsku, snaha študovať v Ženeve a osvojenie si angličtiny a francúzštiny.

Nové obzory mu odkryla aj účasť na Svetovej ekumenickej konferencii v Oxforde. Jeho aktivita na tejto významnej konferencii neušla pozornosti evanjelických biskupov V. P. Čobrdu a Dr. S. Š. Osuského a žilinskému farárovi F. Ruppeldta, ktorí ešte na konferencii mu ponúkli "systematizovanú kňazskú stanicu medzi Slovákami v Bulharsku".

Mladý, nadaný a obetavý kňaz ponuku prijal. Začala sa tým nová a veľmi významná kapitola v jeho živote. Medzi našimi krajanmi v Bulharsku misijne pôsobil od roku 1937 do roku 1940. O jeho účinkovaní v Gornej Mitropoliji a ďalších dvoch slovenských dedinách ešte bude reč. Všimnime si teraz, aspoň krátko, jeho ďalšie životné osudy.

V lete roku 1939 bol Mikuláš Mitaľ na dovolenke na Slovensku a tu sa aj oženil s učiteľkou Olgou Stanekovou z Banskej Štiavnice, dcérou tamajšieho ev. konseniora Gustáva Staneka. Spolu sa vrátili do Gornej Mitropoliji, kde si mladá "pani farárka" čoskoro zvykla a obetavo pomáhala svojmu mužovi v jeho namáhavej, no záslužnej a krajanmi vysoko cenenej práci.

Po návrate na Slovensko pôsobil ako farár na rôznych miestach (Bohunice pri Pukanci, Banská Štiavnica, Banská Bystrica) a Brezovej pod Bradlom, kde bol dušpastierom takmer štvrtstoročie. Jeho manželka zomrela v roku 1982 a odvtedy žije u svojho syna v Dunajskej Strede. Tešia ho aj úspechy jeho troch dcér a radostné chvíle prežíva so svojimi deviatimi vnúčatmi.

Aspoň v krátkosti si sprítomnime úspešné pôsobenie Mikuláša Mitaľa pri zvestovaní Spasiteľa Ježiša Krista medzi našimi krajanmi v Bulharsku. V rokoch 1937 až 1940 si plnil svoje kňazské povinnosti, a to nielen v Gornej Mitropoliji, ale aj v Podeme a Brašijanici. Hneď po príchode ho čakala namáhavá práca. Prichodilo mu ponaprávať aj to, čo iní v cirkevnom zbore pokazili, mnohé neurobili tak ako mali a mnohé zabudli urobiť, hoci to bolo ich povinnosťou. No mladý a obetavý dušpastier sa nových úloh nezľakol a pustil sa do roboty s vervou jemu vlastnou a už za krátky čas sa pomery v cirkevnom zbore začali obracať k lepšiemu. Mnohí, znechutení predchádzajúcimi pomermi v cirkevnom zbore, opäť sa vydali cestou, ktorá viedla k chrámu.

Vo svojej práci sa "náš pán farár" mohol oprieť o zdravé tradície medzi našimi krajanmi, u ktorých Transcius, Biblia, modlitebná knižka Života studnice sa dedili z pokolenia na pokolenie. To boli ich spoľahlivé a často jediné studnice poznania.

Mladý farár mal hneď od svojho príchodu roboty vyše hlavy. Nielenže mu prichodilo všetky tri dediny duchovne zaopatríť, ale nové problémy prinášal aj plán výstavby kostola v Gornej Mitropoliji. Modlitebňa postavená ešte roku 1902 a vysvetená o rok neskôr už vonkoncom nevyhovovala novým požiadavkám. Tamajší evanjelici si svojpomocne zaopatřili stavebný kameň, vypálili niekoľko desiatok tisíc tehál, hotovali drevo a boli rozhodnutí stavbu kostola úspešne zavŕšiť. Prečo nakoniec kostol nepostavili, by si zaslúžilo osobitné

rozprávanie. Ale o tom hádam niekedy inokedy. V roku 1940 Mikuláš Mitaľ z Bulharska odišiel. Pôsobil medzi našimi krajanmi len krátko, no brádku, ktorú svojou obetavosťou vyoral nebola márna a priniesla bohatú úrodu.

Keď rokov pribúda, človek čoraz častejšie sa prichytí ako bilancuje. spomína, vedie so sebou vnútorný rozhovor a často potíchu, len tak ukradomky, nebadane a len pre seba spomína ako bolo, ako mohlo byť a nebolo ako malo byť. Určite to robí aj "náš pán farár" keď si v duchu premieta film svojho plodného života. Sme presvedčení, že v ňom majú pevné miesto aj jeho zážitky z pôsobenia medzi krajanmi v ďalekom Bulharsku. Určite to tak bude, lebo ešte aj teraz sa veľmi intenzívne zaujíma, ako žijeme, ako sa nám všetkým darí po príchode do vlasti. A keď môže, nikdy nezabudne prísť medzi nás. Áno, pán farár, možbyť sme boli chudobní, i vzdelania sa našim otcom a dedom dostalo poskromne, možbyť svoju vďačnosť sme vyjadrovali len prostými slovami, no naša vďaka vám za vašu prácu je o to úprimnejšia a trvácnejšia.

Štefan Zelenák

KRONIKA SPOLKU SLOVÁKOV Z BULHARSKA

Drahí rodáci, krajanovia, milí naši hostia, vážení prítomní!!!

Dovoľte mi, aby som Vás z poverenia prípravného výboru čo najsrdečnejšie pozdravil na našom dnešnom I. stretnutí Slovákov z Bulharska. I keď Vás nechcem unúvať prehistóriou tohto stretnutia, dovoľte mi povedať aspoň slovo-dve aj o tom. V posledných rokoch pri náhodných stretnutiach s krajanmi som nadhľadal myšlienku krajského stretnutia. Väčšina z Vás sa pozitívne vyjadrovala o tomto nápadе, a tak som tento rok pozval niekoľkých z Vás a spoločne sme pripravili toto stretnutie.

Milí krajanovia, keď sa tak zavše zamýšľam nad tým, v čom bola tá sila, ktorá našim dedom a pradedom umožnila prežiť, nepoddať sa ústrkom, prenasledovaniu, nepodľahnúť biede hmotnej i duchovnej, v čom to bolo, že sa zachovali, pretrvali, napriek všetkému a všetkým. Vyzdvihnúť mi prichodí predovšetkým zmysel pre vzájomnú pomoc v núdzi, súdržnosť, schopnosť prekonávať prekážky, odhodlanosť za pasy sa chytiť s nepriazňou osudu, nepoddávať sa ťažkostiam. Čo ako tlačení k zemi a do zeme, dvíhali sme sa rozhodnutím ruvať sa o svoje miesto pod slnkom.

Slovenské povedomie v našich ľuďoch dvíhali cirkev a najmä škola. Veď na počiatku, kým neprišli prví učitelia, a nestáli školy, Biblia a Transcius boli jedinými zdrojmi uvedomenia si príslušnosti k malému národu, živoriacemu tak isto niekde v diaľke. Z nich čítali, presnejšie predčítavali tí, čo len o niečo lepšie čítať vedeli, ako tí, ktorým čítali. Na samom počiatku, cirkev a spomenuté knihy dedené z pokolenia na pokolenie boli jedinými iskierkami, ktoré udržiavali takmer vychladnutú pahrebu národného povedomia.

Priam kvalitatívny skok v povznesení našich ľudí znamenalo utvorenie ČSR, príchod prvých učiteľov a výstavba škôl. Upevnilo sa národné povedomie, na vyššiu úroveň sa dostalo vzdelanie, prehĺbila sa láska k rodnému jazyku. Aj pri tejto príležitosti nemôžem nespomenúť záslužnú prácu učiteliek a učiteľov, ktorí veľmi obetavo nám vtíkali do hláv základné vedomosti o svete, učili, ako žiť, abysme sa dostali ďalej ako naši starí otcovia. Aj touto cestou mi prichodí vyprovokovať vaše spomienky na učiteľov, ako boli Mária Topoľská-Kučerová, Mária Matějovská, Mária Osuská-Đurišová, Zuzana Sochová-Đuricová, Ludvika Švandová, Jozef Huska, Tomáš Topoľský, Antonín Benda, Ján Michalko, Václav Müller a mnohých ďalších, ktorí vykonali záslužnú prácu, na ktorú pamätníci nemôžu dodnes zabudnúť. Vám, ktorí medzi nami sedíte, ešte raz a čo najúprimnejšie ďakujeme.

Ale aj inak naši rodičia a starí rodičia pokiaľ mali možnosti, žili vcelku družne, pokúšali sa kultúrne povzniesť. Len sa rozepamätajte na divadelné predstavenia, na príjemné chvíle strávené na priadkach, páračkách, pri biele- ní kukurice, a tí, čo vtedy mládenčili, a tie z prítomných, ktoré vtedy diev- čili, určite si dnes večer zaspomínate na podvečerné „dviženia“ na hlavnej ulíci. Ozaj, či sa ešte pamätáte na Slovenskú ulicu v Gornej Mitropoliji, kto- rú po každom väčšom daždi bolo načim pobrániť a tak zarovnať výmole, či na Novú štvrť, ktorú si nazvete Novou Amerikou. Mnohí sa určite rozepamätáte na pasenie koní na Bojov Gerane; ozaj, či ste už vnukom objasnili pravidlá hry v cic-loptu, či sa ešte pamätáte na zaujímavé vychádzky na Gigen, popri Vite smerom na Nikopol? Či Vám ešte zaznieva občas v ušiach zvon ohlasujúci ráz- svit, či poludnie, vtedy zvonil len zvon jeden, zle bolo, keď sa ozvali všetky tri, vtedy zaľahol smútok na všetkých, lebo jeden z nich ich opúšťal navždy.

Po zavŕšení II. svetovej vojny myšlienka o návrate do starej vlasti sa rozhorí s nebyvalou silou. Niektorí nečakajú, popredajú aj to málo, čo ešte majú a na vlastnú "päť" sa habú do republiky. Tí ďalší prídu v 80 vlakových transportoch po podpísaní oficiálnej zmluvy z roku 1949. V zmluve môžeme aj toto čítať (uvediem pre oživenie v sále): "Prestahovalci roľníci môžu vziať so sebou 10 kusov drôbeže, päť oviec a jedno prasa... 5 kg lúštenín, 5 kg domáceho mydla, 2 kg bavlíkového semena, 500 kusov révových sadeníc..."

I. STRETNUTIE SLOVÁKOV
Z BULHARSKA 2. VI. 1989

Rodáci, tak ako roky tájdu, ako prekračujeme zenit svojho života, ako sa približujeme k okamihu, od ktorého niet návratu, tak, práve tak sa približujeme k zemi, no nie k zemi vo všeobecnom zmysle, lež k tomu maličkému kúsku zeme, na ktorom sme strávili svoje detstvo, na ktorom sme sa oddávali hrám, vytvárali svoj svet kúziel a snívali aké by malo byť to, čo príde. A vtedy si spomenieme na dajaký strom, na tvár priateľa, štekot psa, na pasúce sa ovce na pažiti, na zaprášené tajomné chodníčky v rozpálenom poludní, mamin muškát v obluku. Nie na čosi veľké, len na celkom bezvýznamné veci, ktoré v týchto chvíľach nadobúdajú majestátnosť. Áno, milí krajanovia, nech je dnešný večer z rodu takýchto chvíľ. Spomienky nech nás vzpružia, zohrejú, pookrajme pri nich, nechajme sa nimi nežne hladkať.

Š. Zelenák: z príhovoru na I. krajanskom
stretnutí

Milí moji bývalí žiaci,

s ktorými som žila v Gornej Mitropoliji ako učiteľka takmer jedenásť rokov, deti mojich bývalých žiakov a možno aj vnuci a vôbec všetci "naši Slováci", ako sme Vás zvykli volať my, učiteľia - je mi potešením, ako dozaista aj vám, že konečne po toľkých rokoch dnes sa tu opäť stretávame. Stretávame - ale ako to už býva, stretávame sa predovšetkým so svojimi spomienkami a čas to tak zariaďuje, že tie menej radostné obyčajne zasúva a necháva kvitnúť len tie krajšie.

A tak teda aj ja, vaša bývalá učiteľka - ako strašne dávno to bolo, však? - vidím pred sebou zasa vaše rozžiarené tváre, celý len vašich rúčok, ako sa ku mne vystierajú s výkrikmi: "Prosím, pani učiteľka, prosím, prosím!" Opäť prežívam tú radosť, tú pýchu, že moji žiaci vedia tak rýchlo počítat, že ich ani nestačím vyvolávať, aby sa aj oni popýšili predo mnou a spolužiakmi, som šťastná, že vedia tak bezchybne narábať so slovenskými vetami, vidím vás na stupienku recitovať verše ako: "Ja som pyšný že som Slovák...", alebo "Jeden pán mi pred nedávnom pekný dukát prisľúbil, aby som reč nie slovenskú, ale cudziu zaľúbil" atď... Počujem vás pred lavicami dvojhlasne spievať "zbory", ešte dnes by som vedela z vás vybrať tých, na ktorých som sa zvlášť mohla spoľahnúť s druhým hlasom... Vidím vaše nadšené čisté očka pri bábkových predstaveniach, vidím vás ako princov a princezné, ako trpaslíkov v úboch, ktoré nám pomáhali vaše mamičky šiť a upravovať. Koľko radosti, koľko fantázie, koľko nápadov mali tie jednoduché dedinské ženy! Aj na vaše ladné pohyby pri nacvičovaní tancov - besedy, pri nacvičovaní telocvičných zostáv, ktoré som pripravovala pri gramofóne, zapisovala a učila sa, aby som ich naučila potom vás.

Ako obdivovali bulharskí učitelia aj spoluobčania vaše vystúpenia pri slávnostných príležitostiach - aj oficiálni hostia, bulharskí, aj z Československa.

Samozrejme, že aj vašich rodičov vidím, mnohí už nie sú medzi nami, ale spomienky na nich sú nezabudnuteľné - zasa ich vidím, ako sa po celodennej neľahkej robote schádzajú v našej škole a pozorne počúvajú rozprávanie učiteľov o vlasti svojich prastarých otcov, do ktorej - veria - že sa raz vrátia, učia sa slovenské ľudové piesne, aj novšie piesne cirkevné. Vidím ich pri divadelných skúškach, počúvam škriepky, zádrapky a usmievam sa dnes nad obavami, ktorá mladá pekná žena - a všetky mladé ženy boli pekné - sa podujme zobrať rolu stareny, ktorá mi zahrá zlú svokru alebo cigánku! Koľko smieškov, koľko radosti!

A to všetko sa odohrávalo pri petrolejkách, pri karbidke... Kdeže elektrický prúd!... A kto bol smädný z tých veľa rečí, načrel si s chuťou bádkom do vedra čerstvej vody pri dverách, vody prinesenej naším milým školníkom Jančíkom? Severínom? Černošom Marcinom?

A ešte aj nás, učiteľov, vidím, ako sme sa za jesenných a zimných večerov s lampášmi v rukách, podopierajúc sa o palicu, brodili blatom, tým štedrým, mitropoiským, ako sme sa šmýkali po snehu, aj padali, - ale gramofón muse! ísť vždy s nami, aj tak sme ho podozierali, z najväčšej dôležitosti, aj sme naň neraz žiarlili... A kam sme chodievali v tej tme čiernej aj bielej? Nuž, na zabíjačky. Niekedy sa absolvovali za večer aj dve-tri, lebo: "Príďte aj k nám, pán učiteľ, aj k nám, nie že by ste nás obišli!"

Kdeže neprísť, za tie rozžiarené oči, starších i starých pri počúvaní slovenských sladkých melódí, ale aj českých piesní - veď aj nám sa v tej dialave oči zahmlievali...

Toľko rozpomienok sa mi včera večer po telefonáte s naším Štefkom Zelenákom povynáralo opäť z pamäti, že som sa až naľakala, ako ich popratať, vysloviť na kúsok "reči", - Vraj bolo by dobre, keby ste aj vy prišli medzi nás a niečo povedali". A tak som teda tu. Ale, či ste sa na to poschádzali, aby ste len mňa počúvali? Nie, len sa pohovárajte a pospomínajte si medzi sebou...

Ja vám želim všetko dobré aj naďalej - my učiteľia, vaši bývalí - sme boli šťastní, že sa tí starší spomedzi vás rozhodli vrátiť do starej vlasti svojich otcov. A našou najväčšou radosťou je, že sme vás na ten návrat každý podľa svojich síl pripravovali!

A ešte, myslím, je našou povinnosťou aspoň v myšlienkach vyjadriť hlbokú vďaku tým všetkým osobnostiam aj organizáciám, predovšetkým MŠano, ktoré sa zaslúžili o založenie našich škôl slovenských v Gornej Mitropoliji, Podeme a Brašlanici aj uznanie tým, čo v ich poslaní pracovali!

Mária Topoľská: z príhovoru na I. stretnutí krajanov

Drahí rodáci, krajanovia, milí naši hostia, vážení prítomní,

Milí rodáci, krajanovia. Zhruba pred štyridsiatimi rokmi sa zavŕšil náš návrat do starej vlasti. Aj tu nám prichodilo odznova si vysúkať rukávy, za pasy sa chytiť s nie vždy prajným osudom, vozvých dvíhať múry nových domovov. Pamätníci vedia, že prvé roky vo vlasti boli všetkým len nie idylou. Rozptýlili nás do všetkých kútov republiky, zvädzať sme museli nerovnaký zápas s byrokratmi, s úplatkármi, a aj najbližšie okolie nám nebolo vždy prajné. A čo bolo najhoršie usadili nás na južnom Slovensku, na južnej Morave, či v pohraničí, v jazykovo cudzom prostredí, doma, vo vlasti nám prichodilo, ak sme sa chceli dohovoriť, učiť sa cudzej reči. Och, ako kruto si osud s nami zahrával. A práve tu sa ukázalo, že Mať síce volala domov (kto by si nepamätal na prekrásne Benkove pohľadnice), no Otec, ten sa k nám správal macošsky.

A tak (ktože zráta až po koľký raz), ak sme chceli pretrvať, uchovať odkaz dedov, ak sme sa nechceli asimilovať, rozumej pomaďarčiť, či počeštiť, a to doma, vo vlasti, na Slovensku, a vyhnúť sa tak osudu Slovákov z Maďarska, z ktorých tisíce sa práve tu na Slovensku, vo vlasti definitívne pomaďarčili (je to strašná irónia - na Dolnej zemi dokázali odolávať dvesto rokov), neostávalo nám nič iné, len sa opäť pobrať ďalej - do Skalice, Trnavy, Piešťan, Bratislavy a do ďalších obcí a miest na Slovensku.

Najstarší účastníci II. stretnutia Slovákov z Bulharska

V tomto našom mikrospoločenstve nech prevládne duch vzájomnej úcty, porozumenia, solidarity, nech sa na povrch dostane naša ochota pomôcť, výjsť si vzájomne v ústrety. Nech v našom spolužití prevládnu a nech nás spájajú spomienky na spoločne prežité detstvo, zážitky z rokov dospievania a mládenectva, na prvé chvíle keď sme začali chápať svet dospelých.

Je nás málo, sme svojráznym, možbyť osobitným spoločenstvom, no nezabúdajme, že aj veľrieka by bola ničím bez prameňa, potôčikov, riečok a riek. Aj národ by ním nebol bez oných pramienkov, ktoré tvoria rodina, bližší či vzdialenejší príbuzní, susedia, spoločenstvo obce, kraja, regiónu, v užšom, či širšom význame. Aj my sme jedným z malých pramienkov, z ktorých sa skladá tento národ. Je nás málo, ale to ešte neznamená, že by sme sa nemali usilovať zaväziť, a nemali konať tak, aby si nás naše okolie vážilo. Sme len malou čiastkou malého národa, urobme všetko a prispejme k tomu, aby nebol bezvýznamný.

Milí krajanovia, aj dnes večer je tu príležitosť spoločne si zaspomínať s vrstovníkmi, priateľmi a známymi na tie drobné príhody, okamžiky vtedy bezvýznamné, ktoré dnes po dlhých rokoch nadobúdajú mimoriadne kúzlo. Už nie sú bezvýznamné a už vôbec nie zbytočné. Aj dnešný večer nech je z rodu tých zdanlivo prchavých okamžikov, ktoré nás obohacujú a obšťastňujú. Nech je tento večer vrchovato naplnený spomienkami, ktoré nás osviežia, pri ktorých pookrajeme, na chvíľu pri nich omladneme.

Štefan Zelenák: z príhovoru na II. stretnutí krajanov

Drahí rodáci, krajanovia, milí naši hostia, vážení prítomní,

dovoľte mi, aby som Vás z poverenia členov Výboru Spolku Slovákov z Bulharska, čo najsrdečnejšie privítal na našom už III. krajskom stretnutí. Keď sme sa pred rokom rozchádzali po príjemne prežitom večere sme si sľúbili, že sa o rok zas stretneme. No a tá chvíľa sa dnes priblížila.

Prešiel rok, ktorý pre mnohých z nás priniesol úspechy, za plnú priehršť šťastia podal, iným prichodilo tvrďšie sa pripriieť za pašy s osudom. Nič to, veď našim starým, a vlastne nám všetkým, čo sme uzreli svetlo tohto sveta na Dolnej zemi, sudičky vrchovatou mierou dali do vienka jednu cnosť - so ctou obstať aj v tých najťažších chvíľach, ruvať sa s osudom, čo ako neprajným, držať sa života ako plieseň na kameni. Takéto vlastnosti zachránili aj prvých osadníkov pred vyše dvesto rokmi, ktorí prišli do pustatín medzi Dunajom a Tisou, do spustošených priestorov Báčky, Srieemu i Banátu. Nič lepšie nečakalo ani našich starých a prastarých rodičov, ktorí prišli do opustených kútov severného Bulharska. Prichodilo im takmer s holými rukami, na holom a z ničoho začínať. To, že sme prežili, pretrvali a vytrvali, vďačíme - myslím si, niektorým vlastnostiam, ktoré nám vtisla práve nepriazeň osudu: mám na mysli predovšetkým pracovitosť, až posadnutosť robotou, húževnatosť hraničiacu až so zaťatostou, schopnosť znášať útrapy prírody i nepriazeň časov. Mohol by som prevrávať aj o ďalších našich vlastnostiach a povahových črtách, ale nechcem Vás unúvať, veď o nich, najmä Vy starší, veľmi dobre viete. Kým nám tieto vlastnosti ostanú, ak si ich osvoja aj mladší, tak sa my, ako príslušníci malého národa kdesi uprostred Európy o svoju budúcnosť báť nemusíme. Tieto vlastnosti nám pomohli vytrvať a prežiť, no a to nám umožňuje optimisticky sa dívať dopredu - prežijeme a budeme.

Hostia a členovia Výboru Spolku Slovákov z Bulharska

Milí krajanovia, aj na našom dnešnom stretnutí je tu príležitosť zaspomínať si s priateľmi, susedmi, bližšími i vzdialenejšími príbuznými na svoju mladosť, detstvo, na spoločne prežité chvíle, obnoviť si spomienky na chvíle takmer prikrýté závojom zabudnutia. Spoločne si zažejajme, aby aj dnešný deň sme mohli zaradiť k tým, ktoré nám ponúkajú radosť zo života, vlievajú novú miazgu do ochabnutých ciev, aby sme tak s dôverou mohli očakávať dni, ktoré prídu. S týmto práním Vás všetkých ešte raz, čo najúprimnejšie vítam na našom stretnutí a prajem Vám príjemné a ničím nerušené prežitie dnešného odpolednia a večera.

Štefan Zelenák: z príhovoru na III.
stretnutí krajanov

V ý z v a ! ! !

Vážení krajanovia, už na začiatku sme uviedli, čo sledujeme s Ročenkou našou. K tomu, aby sme tieto ciele dosiahli, nevystačia niekoľkí, čo ako nadšení a obetaví jednotlivci. Aj touto cestou prosíme "naše panie učiteľky", "pánov učiteľov", "našich pánov farárov" - pošlite nám Vaše spomienky, alebo aspoň "rozpomienky" na časy keď ste medzi nami pôsobili. Ešte raz Vás prosíme o pár riadkov. Veď každé Vaše slovo, úvaha, spomienka má už dnes historickú hodnotu.

Žiadame aj Vás všetkých, milí naši krajanovia, aby ste sa doma lepšie poobzerali, zalistovali v starých knihách a "bezpečnými papiermi". Určite tam nájdete veľa zaujímavého, čo by mohlo osvetliť náš život v Bulharsku i v Československu. Pre nás majú veľký význam rôzne staré knihy, zápisy v nich, zožltnuté fotografie, áno, aj potrhane listiny (krstné listy, rôzne žiadosti na úrady, pasy, legitimácie...), korešpondencia s bližšími či vzdialenejšími príbuznými, ako aj ďalšie doklady najrôznejšieho charakteru. Uvedomte si, prosím, že to všetko môže mať veľký význam pri napĺňaní cieľov našej Ročenky a pri príprave výstaviek k našim spoločným stretnutiam.

A Vás, čo starší, ktorých ruky už tak nepočúvajú a zatažko by ste sa pribrali, aby ste nám napísali o tom, čo ste sami prežili, či o tom, čo si pamätáte z rozprávania Vašich otcov a dedov, nuž nič to, len nám dajte vedieť a my prideme a Vaše rozprávania nahráme na magnetofón a postupne uverejníme v našej Ročenke. Aj touto cestou už vopred ďakujeme všetkým, ktorí nám pomôžu zachrániť, čo sa ešte zachrániť dá, o našej minulosti, dávnej i tej nedávnej. Len spoločným úsilím môžeme totiž objasniť niektoré kapitoly z nášho života. Milí naši krajanovia, uvedomme si, že ak to neurobíme my, nikto iný to za nás nespraví!!!

V ý z v a ! ! !

O B S A H

V pamäti striedajú sa roky (M. Adamík)	2
Pozdrav Slovákom z Bulharska (J. Markuš)	3
Slovo na cestu (Š. Zelenák)	4
Príchod Slovákov do Bulharska (Š. Zelenák)	5
Slovenskí vystahovalci z Bulharska do Argentíny (J. Botík)	15
Misijná práca medzi Slovákami v Bulharsku (M. Mitaľ)	24
Sokolie hniezdo v zemníku (L. Ambrušová)	34
Mária Topoľská (Š. Zelenák)	38
Ján Michalko (J. Botík)	41
Mikuláš Mitaľ (Š. Zelenák)	43
Z príhovorov na stretnutiach krajanov (I., II., III) (M. Topoľská, Š. Zelenák)	46
Výzva (Š. Zelenák)	55

Redakčná rada:

Doc. PhDr. Michal Adamík, CSc., PhDr. Ján Botík, PhDr. Juraj Ďuriš,
Ing. Martin Mikuláš, Štefan Rusnák, Doc. PhDr. Štefan Zelenák, CSc.,
(predseda redakčnej rady)

ROČENKA SPOLKU SLOVÁKOV Z BULHARSKA

(Bratislava 1992)

Zostavil: **Štefan Z e l e n á k**

Vydal Spolok Slovákov z Bulharska

Na vydanie ročenky finančne prispela Matica Slovenská

Publikácia neprešla redakčnou a jazykovou úpravou

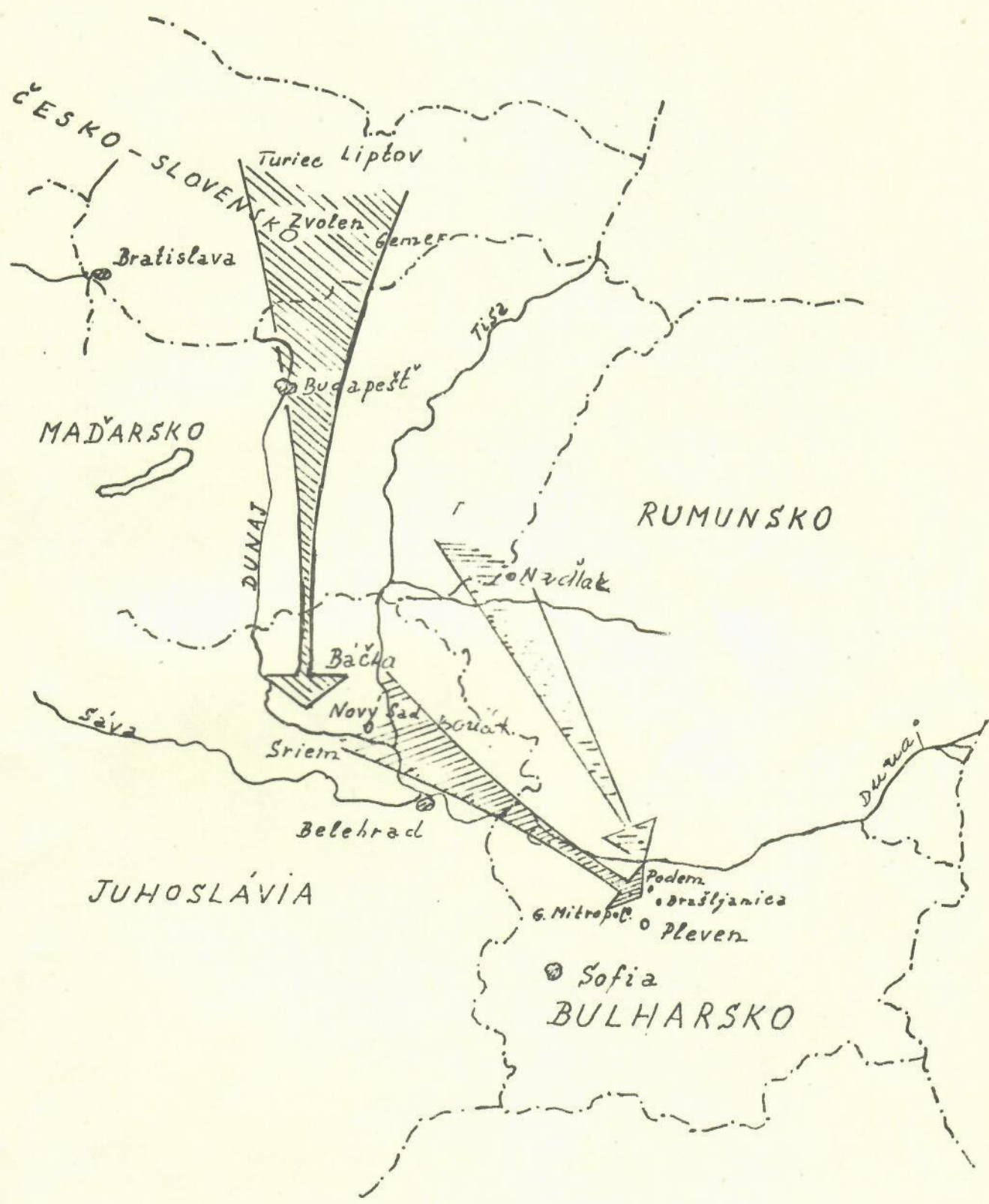
Vytlačilo: Edičné stredisko STU v Bratislave

Počet strán: 56

Náklad: 500 výtlačkov

Ilustrácie na obálke:

1. strana: 1. Útek poddaných
2. Pred zvonnicou v G. Mitropoliji
2. strana: 1. Výroba tehál na kostol v Gornej Mitropoliji
2. Slovenská škola v Gornej Mitropoliji
3. strana: Kolonizačné prúdy na Dolnú zem
4. strana: 1. Otvorenie čl. školy v Mrtvici (Podem)
2. Slovenská čítareň v Brašljanici

ka

